

Verslo sprendimo taisyklės taikymo priežastys

Justinas Jarusevičius

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6170
El. paštas: <justinas@jarusevicius.lt>

Šiame straipsnyje analizuojamos priežastys, dėl kurių susiformavo verslo sprendimo taisyklės institutas. Ginčus nagrinėjantys teismai turi kompetenciją spręsti dėl atsakovo veiksmų teisėtumo ir (ar) civilinės atsakomybės. Tačiau nagrinėjant privačių juridinių asmenų verslo sprendimų teisėtumo klausimus ir (ar) sprendžiant dėl valdymo organų narių civilinės atsakomybės, teismų intervencija yra ribojama. Dėl verslo sprendimo taisyklės taikymo teismai neturėtų vertinti verslo sprendimų, kai jie, nors priimti laikantis privačių juridinių asmenų valdymo organų nariams nustatytų pareigų, pasirodė esantys nuostolingi ar nepakankamai pelningi. Straipsnyje nagrinėjami motyvai, kurie pateisina specialų valdymo organų narių civilinės atsakomybės režimą.

Pagrindiniai žodžiai: bendrovių teisė, privačių juridinių asmenų valdymo organų narių civilinė atsakomybė, verslo sprendimo taisyklė, atsiradimo priežastys.

Reasons of Application of the Business Judgment Rule

The reasons which led to the formation of the business judgment rule and its implementation are discussed in the present article. The courts usually have the competence to rule on the legality of the defendant's actions and (or) their civil liability. Courts' competence is being limited when the legality of the business decisions is analyzed and (or) the case of civil liability of the board members' or chief executive officer's of the private legal entities is decided. Due to the application of the business judgment rule the courts should abstain from evaluating the legality of the business judgments of the private legal entities, if they turned to be unprofitable or profitable not enough where such decisions were made by complying with the duties applied to the board members or chief executive officers. Motives, which justifies special civil liability regime of the directors are analyzed in the article.

Keywords: company law, civil liability of the executives of the private legal entities, business judgment rule, reasons of application.

Įvadas

Verslo sprendimo taisyklė vertinama kaip svarbi priemonė, teismams sprendžiant dėl privačių juridinių asmenų valdymo organų narių sprendimų teisėtumo, ir (ar) nustatanti specialų valdymo organų narių civilinės atsakomybės režimą iš esmės apribojant teismų galimybę taikyti civilinę atsakomybę už neatsargiai sukeltus nuostolius. Šiuo darbu siekiama išanalizuoti šios taisyklės taikymo priežastis, pateisinančias specialų režimą, skirtą valdymo organų narių sprendimų teisėtumui vertinti ir (ar) civilinei atsakomybei taikyti.

Received: 20/4/2018. **Accepted:** 6/12/2018

Copyright © 2019 Justinas Jarusevičius. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Teisės doktrinos darbų, kur būtų analizuojamos priežastys, nulėmusios specialaus civilinės atsakomybės režimo taikymą valdymo organų nariams, nėra aptinkama. Lietuvos mokslininkų darbuose šios temos analizė apsiriboja teiginiais, kad šis institutas yra įtvirtintas¹ arba jo nėra įtvirtinta² Lietuvos teisinėje sistemoje. Tačiau atsakymo į klausimą, kodėl šios taisyklės veikimas teisinėje sistemoje yra svarbus, kokia šios taisyklės reikšmė, nėra pateikiama. Užsienio mokslininkų darbuose aprašant daugelį tyrimų, susijusių su verslo sprendimo taisykle, skiriama dėmesio šios priemonės atsiradimo priežastims. Verslo sprendimo taisyklė Lietuvos teismų praktikoje įvardyta 2013 m. pabaigoje³, ši taisyklė taikoma vėlesnėje Lietuvos teismų praktikoje⁴. Tačiau nei teismų praktikoje, nei mokslo darbuose nėra aptinkama analizės, kur sistemškai būtų vertinamos verslo sprendimo taisyklės susiformavimo ir taikymo priežastys. Šiame darbe pateikiama tokio klausimo analizė yra reikšminga priemonė vertinant, ar pagrįstai šiuo metu verslo sprendimo taisyklė įtvirtinama Lietuvos teismų praktikoje. Įvardijus verslo sprendimo taisyklės įtvirtinimo priežastis Jungtinėse Amerikos Valstijose – jurisdikcijoje, išvysčiusioje šią priemonę, tai bus svarbus šaltinis vertinant, ar Lietuvoje yra priežasčių tokios priemonės recepcijai nacionalinėje teisės sistemoje. Nustačius priežastis, kodėl ši taisyklė susiformavo jos kilmės jurisdikcijoje, vėlesniuose tyrimuose tai leis vertinti Lietuvoje vykdomos recepcijos pagrįstumą.

Šiame darbe pristatomo tyrimo pagrindą sudarė Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktikos analizė, dėmesio skirta ir bendrosios teisės tradicijos mokslininkų darbams – tai Stephen M. Bainbridge, Bernard S. Sharfman, buvusio Delavero Aukščiausiojo Teismo pirmininko E. Norman Veasey, Stephen A. Radin atliktoms analizėms. Verslo sprendimo taisyklė istoriškai pripažįstama kaip Jungtinių Amerikos Valstijų teisinės sistemos konstruktas⁵, o Delavero teismų praktika vertinama kaip vienas iš esminių šaltinių įmonių valdymo srityje⁶. Nors nagrinėjama priemonė nuo 2005 m. yra kodifikuota Vokietijoje⁷, mokslininkai, nagrinėdami Vokietijos sprendimą įtvirtinti šią priemonę ir jos besiformuojantį turinį,

¹ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 139–147.

² JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 119–122.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-12-03 nutartis civilinėje byloje UAB „Minera“ v. BUAB „Gratus“, Nr. 3K-3-648/2013.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014-01-09 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. V. G. ir kt., Nr. 3K-7-124/2014; 2014-05-02 nutartis civilinėje byloje dėl BUAB „Sanvalda“ bankroto pripažinimo tyčiniu, Nr. 3K-3-252/2014; 2014-05-05 nutartis civilinėje byloje BUAB „Star 1 Airlines“ v. M. L., Nr. 3K-3-244/2014; 2014-09-12 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“, UAB „Statybų kryptis“, V. G., A. J., Nr. 3K-3-389/2014; 2015-04-07 nutartis civilinėje byloje BUAB „Skanvolvita“ v. Š. Š., Nr. 3K-3-220-916/2015; 2015-03-25 nutartis c. b. BUAB „SRTP“ v. R. R. ir kt., Nr. 3K-3-152-686/2015; 2016-11-04 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“, UAB „MG Baltic Investment“ v. V. G. ir kt., Nr. 3K-3-452-415/2016; kt.

⁵ Verslo sprendimo vertinimo taisyklė JAV pirmą kartą buvo taikyta 1829 m. Luizianos valstijos teismo nagrinėtoje byloje. JAV Luizianos valstijos Aukščiausiasis teismas. 1829 m. gegužės sprendimas byloje Percy v. Millaudon, 8 Mart. (n.s.) 68 (La. 1829). Plačiau žiūrėti ARHST, S. S. The Business Judgement Rule Revisited. *Hofstra Law Review*. 1979, t. 8, p. 93–134.

⁶ CHEFFINS, B. R. Delaware and the Transformation of Corporate Governance. *Delaware Journal of Corporate Law*. 2015–2016, t. 40, p. 1–76, p. 75; etc.

⁷ Žiūrėti Vokietijos akcinių bendrovių įstatymo § 93(1)(2) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/_93.html>. Neoficialus vertimas anglų kalba: „Jie [valdybos nariai] nebus laikomi pažeidusiais aukščiau nurodytą pareigą, jeigu verslo sprendimo priėmimo metu jie turėjo gerą pagrindą manyti, kad veikia pakankamos informacijos pagrindu įmonės naudai (angl. [T]hey shall not be deemed to have violated the aforementioned duty if, at the time of taking the entrepreneurial decision, they had good reason to assume that they were acting on the basis of adequate information for the benefit of the company)“. Šios nuostatos yra taikomos tiek akcinei bendrovei, tiek nuoroda į šias nuostatas daroma ir specialiaame Vokietijos įstatyme, reguliuojančiame uždaroiose akcinėse bendrovėse numatytas stebėtojų tarybas (angl. *supervisory boards*). Žiūrėti Limited Liability Companies Act 52 str. 1 d.

Jungtinių Amerikos Valstijų patirtį taip pat vertina kaip pagrindinį šaltinį⁸. Praktiškai kiekvienoje publikacijoje, skirtoje šiai temai, daugiausia dėmesio skiriama Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Delavero valstijoje įtvirtintam verslo sprendimo taisyklės modeliui. Jungtinių Amerikos Valstijų ir būtent Delavero teismai pateikia daugelį plačiai pripažintų praktikos pavyzdžių, atskleidžiančių šios priemonės turinį. Tai lemia, kad šios konkrečios priemonės pagrindimą geriausiai atskleidžia plačiausiai išvystyta Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika.

Tyrimas atliktas pasitelkus teleologinį, sisteminį ir ekonominės teisės analizės metodus. Straipsnio tikslas yra atskleisti nagrinėjamos verslo sprendimo taisyklės motyvus, priežastis. Analizuojant, kodėl yra įtvirtinta nagrinėjama taisyklė ir taip atsakant į straipsnyje nagrinėjamą pagrindinį klausimą, remiantis teleologiniu metodu ir ekonominės teisės analize atskleista, kokių tikslų, interesų patenkinimo pastarąja nuostata siekiama ir atitinkamai taip yra įvardijami motyvai, duodantys pagrindą šiai taisyklei įtvirtinti. Ištyrus didelį kiekį teismų sprendimų, kur buvo pateikti išaiškinimai dėl priežasčių, nulėmusių verslo sprendimo taisyklės įtvirtinimą teisinėje sistemoje, taip pat tokius sprendimus analizuojančią doktrininę medžiagą, įvardytos pagrindinės tendencijos, priežastys, nulemiančios nagrinėjamos priemonės įtvirtinimą teisinėse sistemose.

Priežastys, pateisinančios specialų valdymo organų narių sprendimų peržiūros standartą

1. Įmonei valdyti reikalingi kompetentingi vadovai

Valdymo organų nariai nėra neklystantys – jie daro klaidų⁹. Tai sukuria grėsmę dėl priimtų sprendimų pripažinimo neteisėtais ir (ar) civilinės atsakomybės taikymo. Greta grėsmių valdymo organų nariai, vykdydami jiems pavestas pareigas, daugeliu atvejų pretenduoja gauti proporcingai mažesnę dalį vertės, kokia galėtų būti sukurta galutiniams naudos gavėjams¹⁰. Potencialiam vadovui be verslo sprendimo taisyklės nėra racionalu rizikuoti savo turtu, tačiau sprendimams esant sėkmingiems, gautą naudą perduoti įmonės akcininkams. Nesant verslo sprendimo taisyklės apsaugos, ribojančios vadovų civilinę atsakomybę už neatsargų veikimą, neatsirastų kompetentingų asmenų, kurie imtųsi eiti valdymo organų narių pareigas. Kompetentingi valdymo organų nariai nesiims eiti pareigų be užtikrinimo dėl apsaugos nuo civilinės atsakomybės už sąžiningas klaidas¹¹.

Verslo sprendimo taisyklė yra svarbi paskata į įmonių valdymą pritraukti kompetentingus asmenis, turinčius reikiamų žinių eiti tokias pareigas¹². Nagrinėjama priemonė apsaugo valdymo organų narius,

⁸ WAGNER, G. Officers' and Directors' Liability Under German Law – A Potemkin Village. *Theoretical Inquiries in Law*, 2015, t. 16.1, p. 69–106, p. 74. Taip pat žiūrėti GRIGOLEIT, H. C. Directors' Liability and Enforcement Mechanisms – General Structure and Key Issues – from the German Perspective, p. 4. Iš FLEISHNER, H., et al. *German and Asian Perspectives on Company Law*, 2016, planuojama išleisti [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-09]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2728726>>.

⁹ MCMURRAY, M. An Historical Perspective on the Duty of Care, the Duty of Loyalty, and the Business Judgment Rule. *Vanderbilt Law Review*, 1987, t. 40, p. 614.

¹⁰ STOUT, B. J. Corporate Directors [and Officers] Making Business Judgments in Tennessee: The Business Judgment Rule. *The University of Memphis Law Review*, 2013–2014, t. 44, p. 455–496, p. 471–472.

¹¹ JAV Alabamos valstijos Aukščiausiasis teismas. 1847 sprendimas byloje Godbold v. Branch Bank, 11Ala. 191, 199, cituota iš RADIN, S. A. *The Business Judgement Rule, Fiduciary Duties of Corporate Directors, t. 1*. Austin: Aspen Publishers, 2009, p. 26, 27.

¹² JAV Pensilvanijos valstijos Aukščiausiasis teismas. 1997-04-21 sprendimas byloje Cuker v. Mikalauskas, 692 A.2d 1042, 1045–1046 (cituoja JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1984-03-01 sprendimas byloje Aronson v. Lewis, 473 A.2d 805, 812), cituojama iš JAV Pensilvanijos valstijos Aukštesnysis teismas. 2008-12-31 sprendimas byloje LeMenestrel v. Warden, 964 A.2d 902, 912 n.6; MCMURRAY, M. An Historical <...>, p. 614.

kurie prisiima rizikas, neatsiejamai susijusias su įmonės veikla¹³, užtikrina tam tikrą teisinį tikrumą, jeigu būtų sprendžiamas civilinės atsakomybės taikymo valdymo organų nariams klausimas¹⁴. Paminėtinos dvi kartinės aplinkybės, kurios lemia valdymo organų narių esminį suinteresuotumą ribota teismų intervencija vertinant jų priimtų sprendimų teisėtumą – tai ribota informacija ir kiti ištekliai, kuriuos vadovas gali pasitelkti priimdamas konkretų sprendimą; taip pat ribotos galimybės kontroliuoti kitus lemiamą reikšmę turinčius rinkos veiksnius.

Pirma, valdymo organų nariai veikia turėdami ribotą informaciją, susijusią su ketinamu priimti sprendimu. Sudėtingi, kompleksiški sprendimai, juos vertinant jau su vėliau surinkta informacija, gali būti vertinami kaip nepagrįsti, jų pagrindu sudaryti sandoriai – kaip sudaryti pernelyg didele ar per mažą kaina. Kompetentingi asmenys nesiims eiti valdymo organų narių pareigų, jeigu už tokius sprendimus civilinė atsakomybė gali būti taikoma pagal įprastinius deliktų teisės standartus¹⁵. Sprendimų priėmimo metu valdymo organų nariai disponuoja ribota informacija, ribotais laiko¹⁶, finansiniais, kitais ištekliais, tik kuriuos galėdamas pasitelkti valdymo organo narys turi priimti atitinkamą sprendimą. Po sprendimo priėmimo paaiškėjus papildomai informacijai, kuri nebuvo žinoma sprendimo priėmimo metu, tai gali lemti iš esmės skirtingas išvadas dėl konkretaus priimto sprendimo¹⁷. Toks verslo sprendimų vertinimas, kai analizė būtų atliekama naujų, valdymo organo nariui sprendimo priėmimo metu nežinomų aplinkybių kontekste, atgraso kompetentingus asmenis nuo įsitraukimo į įmonių valdymo procesą, skatina ieškoti alternatyvių savirealizacijos būdų.

Antra, priimamiems verslo sprendimams turi įtakos daugelis kitų verslo aplinkoje egzistuojančių veiksnių. Sprendimai priimami didelio neapibrėžtumo aplinkoje¹⁸. Valdymo organų nariams nusprendus atitinkamu būdu įgyvendinti įmonės strategiją, veikti konkrečiu būdu, greta sprendimus priima tiek konkuruojantys ūkio subjektai, tiek vartotojai, tiek ir alternatyvias inovacijas kuriantys asmenys. Kiekvienas iš šių greta priimamų sprendimų, nesusijusių asmenų elgsenų, gali turėti esminę įtaką rezultatui, atsirasiančiam po konkretaus valdymo organo nario sprendimo priėmimo: konkuruojantys subjektai gali pasiūlyti efektyvesnių sprendimų vartotojų poreikiams patenkinti¹⁹; nauji žaidėjai rinkoje

¹³ FEUER, M. *Personal Liabilities of Corporate Officers and Directors*. 1974, p. 37 (nurodoma, kad „pati įmonės valdymo siekiant pelno prigimtis reikalauja nuolat besitęsiančio rizikavimo ir <...> taikant pernelyg griežtą rūpestingumo standartą sumažintų paskatas imtis agresyvių veiksmų, kurie yra būtina sąlyga Amerikos kapitalizmo sėkmei“). Cituota iš MCMURRAY, M. *An Historical <...>*, p. 614.

¹⁴ FERRARA, R. C., et al. *Shareholder Derivative Litigation: Besieging the Board*. New York: Law Journal Press, 1996, § 5.02. Cituota iš ADAMS, E. S.; RUNKLE, D. E.. *The Easy Case for Derivative Use: Advocating a Corporate Fiduciary Duty to Use Derivatives*. *William and Mary Law Review*, 2000, t. 41, p. 638.

¹⁵ JAV Arizonos apygardos teismas. *1994-09-15 sprendimas byloje Resolution Trust Corp. v. Blasdel*, 930 F. Supp. 417, cituoja JAV Kolumbijos apygardos teismas. *1993-02-17 sprendimas byloje Washington Bancorporation v. Said*, 812 F. Supp. 1256, 1258.

¹⁶ JAV Antrosios apygardos Apeliacinis teismas. *1982-11-04 sprendimas byloje Joy v. North*, 692 F.2d 880, 886 (2d Cir. 1982) (nurodoma ir tai, kad „post factum bylinėjimasis“ yra „labiausiai netinkama priemonė įvertinti įmonių verslo sprendimus“, nes „aplinkybės, buvusios įmonės sprendimo priėmimo metu, nėra lengvai atkuriamos teismo salėje praėjus reikšmingam laikui, kai verslo imperatyvai dažnai reikalauja greitų sprendimų, neišvengiamai pagrįstų mažiau nei idealia informacija“).

¹⁷ BAUMAN, J. D. *Corporations Law and Policy, Materials and Problems*. West, 2010, p. 642; JAV Ohajo apygardos teismas. *1993-04-26 sprendimas byloje Granada Investments, Inc. v. DWG Corp.*, 823 F. Supp. 448 (nurodoma, kad „sprendimas, atrodęs pagrįstas jo priėmimo metu, gali atrodyti kaip ypač keistas spėjimas vertinant praėjus keleriems metams bei turint visą reikiamą informaciją“).

¹⁸ BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgment Rule as Abstention Doctrine*. *Vanderbilt Law Review*, 2004, t. 57, p. 83–130, p. 119.

¹⁹ Jungtinėse Amerikos Valstijose veikė vaizdajuosčių nuomos įmonė „Blockbuster“. Ją iš turimų rinkos pozicijų išstūmė „Netflix“ vartotojams pasiūlydama vaizdo įrašų kompaktiniuose diskuose nuomos paslaugą, kai nuomojami vaizdo įrašai pristatomi paštu į namus ir nereikia vykti į vaizdajuosčių nuomos punktus bei vėliau savo veiklos modelį pakeitusi

gali iš esmės pakeisti anksčiau susiformavusius vartotojų prioritetus, rinkos struktūrą²⁰; pakitęs teisinis reguliavimas gali nulemti pasirinktos verslo strategijos neefektyvumą²¹ bei poreikį ieškoti naujų veiklos modelių²². Neapibrėžtumas, egzistuojantis priimant sprendimus, sukuria riziką, kad valdymo organų narių sprendimai bus nerezultatyvūs, valdomai įmonei sukurs nuostolių arba neteiks pakankamos pridėtinės vertės²³. Grėsmė dėl asmeninės valdymo organų narių civilinės atsakomybės už pridėtinės

į šiandien veikiančią „Netflix“ koncepciją, kai vaizdo įrašai transliuojami internetu. Žiūrėti ALBARRAN, A. B. *Media Management and Economics Research in a Transmedia Environment*. Abidgdonas: Routledge, 2013, p. 60; CARR, A.; MUTHUSAMY, S.; OWENS, C. Strategic Repositioning of the Service Supply Chain. *Organizational Development Journal*, 2012, t. 30(1), p. 63–75; SHEIN, J. B. *Reversing the Slide – A Strategic Guide to Turnarounds and Corporate Renewal*. Wiley, 2011, p. 4–5; NALEBUFF, B.; AYRES, I. Why Not?– How to Use Everyday Ingenuity to Solve Problems Big and Small. Boston: Harvard Business Review Press, 2003, p. 26–29.

²⁰ Pastaraisiais dešimtmečiais ir ypač šiuo metu galime matyti daugelį inovacijų nulemtų pokyčių, privertusių ilgametę patirtį sukaupusius žaidėjus pasitraukti iš rinkos ar reikšmingai sumažinti turimą rinkos dalį. Keletas tokių pavyzdžių: (i) „Kodak“ gamintų tradicinių foto juostelių bei fotoaparatus pralaimėta konkurencinė kova su skaitmenine fotografija, žiūrėti ALBARRAN, A. B. *Media <...>*, p. 53–58; (ii) tradicinių taksi paslaugų turimos rinkos dalies mažėjimas „Uber“, „Lyft“;

„Taxify“ bei kitų alternatyvių paslaugų teikėjų naudai, žiūrėti, pavyzdžiui, MCGREGOR, M.; BROWN, B.; GLOSS, M. Disrupting the Cab: Uber, Ridesharing and the Taxi Industry, 6 *Journal of Peer Production* (2015) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <<http://peerproduction.net/issues/issue-6-disruption-and-the-law/>>; (iii) elektros energijos tiekimo rinkoje „Tesla“ korporacijos vystoma įmonė „Sollar city“ kuria baterijas, kurios sumažins poreikį naudotis tradicine elektros energijos perdavimo sistema, kai atskiros bendruomenės galės savarankiškai pasigaminti elektros energiją ir ją kaupti baterijose. Taip poreikis užtikrinti nuolatinį elektros energijos tiekimą bus patenkinamas esant neprišijungus prie elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus tinklų. Žiūrėti STEPHENS, J. C.; WILSON, E. J.; PETERSON, T. R. *Smart Grid (R)Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 71, 190; PATT, A. *Transforming Energy – Solving Climate Change with Technology Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, p. 251.

²¹ Pavyzdžiui, pastaruosiu metu Europos Sąjungos valstybėse narėse įgyvendinama 2014-04-03 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB. Šios direktyvos įgyvendinimas nulėmė pokyčius nacionaliniuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose tabako gaminių ženklinimą. Dėl to tiek Lietuvoje, tiek ir daugelyje užsienio valstybių pradėta įgyvendinti iniciatyva, kai ant tabako gaminių pakelių ribojamas prekės ženklų reklamos plotas ir privaloma skelbti neigiamų padarinių, susijusių su tabako vartojimu, fotografijas. Teigiama, kad tokia priemonė yra reikšminga siekiant sumažinti tabako gaminių vartojimą visuomenėje: FONG, G. T.; HAMMOND, D.; HITCHMAN, S. C. *The impact of pictures on the effectiveness of tobacco warnings*. *Bull World Health Organ* (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.who.int/bulletin/volumes/87/8/09-069575.pdf>>; Canadian Cancer Society. Controlling the tobacco epidemic: selected evidence in support of banning all tobacco advertising and promotion, and requiring large, picture-based health warnings on tobacco packages. Ottawa, ON: Canadian Cancer Society & International Union Against Cancer; 2001. Cituota iš CUNNINGHAM, R. *Gruesome photos on cigarette packages reduce tobacco use*, 87 *Bulletin of the World Health Organization* 565, 569 (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.who.int/bulletin/volumes/87/8/09-069559/en/>>. Nagrinėjamos temos kontekste tai parodo, kad valdymo organo narių priimamiems sprendimams ir jų rezultatams reikšmingą įtaką gali turėti aplinkybės, nekontroliuojamos valdymo organų narių, taip pat aplinkybės, kurių nebuvo sprendimo priėmimo metu.

²² Pavyzdžiui, didžiausio tabako gamintojo „Phillip Morris“ vadovas nurodo, kad įmonė ateityje gali nustoti prekiauti tradicinėmis cigaretėmis, pastarąsias pakeis nauji šiuo metu kuriami tabako gaminiai. Su naujų gaminių kūrimu susiję tyrimai bei naujų gaminių įvedimas į rinką sukuria poreikį įmonei prisiimti susijusią riziką. Apie vykdomus tyrimus ir kintamą veiklos modelį žiūrėti: KAPLAN, J. *Philip Morris: World's second largest tobacco company tells people to quit smoking* (2016-10-24) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-12-01]. Prieiga per internetą: <<https://www.rt.com/business/368708-philip-morris-cigarettes-phase-out/>>.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013-11-20 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-548/2013* (nurodoma, kad „net ir pelningai veikiantis juridinis asmuo gali pažeisti mažumos dalyvių (akcininkų) interesus, juridinio asmens veikla taip pat gali būti neteisėta, <...> jo veiklos rezultatai galėtų būti dar geresni“).

vertės nesukūrusius arba nepakankamą pridėtinę vertę sukūrusius sprendimus atgraso nuo ketinimų eiti valdymo organų narių pareigas.

Verslo sprendimo taisyklė teikia paminėtų problemų sprendimą. Viena vertus, nagrinėjama priemonė užtikrina, kad valdymo organo nario sprendimas nebus vėliau vertinamas naujai atsiradusios, vadovui sprendimo priėmimo metu nežinomos informacijos kontekste²⁴. Antra vertus, sutariama, kad valdymo organų nariai neįsipareigoja užtikrinti pelningos įmonės veiklos arba pasiekti konkrečių su įmonės veikla susijusių rezultatų. Nepakankamai geri įmonės veiklos rezultatai gali nulemti akcininkų sprendimą dėl valdymo organų narių pakeitimo, tačiau dėl verslo sprendimo taisyklės veikimo sprendimus priimančys valdymo organo nariai nebus laikomi materialiai atsakingi už priimtų sprendimų padarinius²⁵. Anot Hansen, jeigu teismai pradės iš esmės peržiūrėti valdymo organų narių priimamus sprendimus, tik keletas imsis eiti pareigas (angl. *few will serve*)²⁶. Verslo sprendimo taisyklė padeda sukurti mažiau reiklų teisminės peržiūros standartą negu pareiga veikti rūpestingai reikalauja įprastai elgtis, būtent eliminuoti civilinę atsakomybę už neatsargius pareigos veikti rūpestingai pažeidimus²⁷, taip paskatinant nepriklausomus kompetentingus asmenis eiti valdymo organų narių pareigas²⁸.

2. Galimybė rizikuoti skatina pažangą

2.1. Ribota civilinė atsakomybė – pažangos pagrindas

Įmonių teisės struktūra yra pagrįsta dviem pamatiniais ribotos civilinės atsakomybės principais, nustatančiais ribotą civilinę atsakomybę asmenims, dalyvaujantiems įmonės veikloje. Pirmasis – tai ribota akcininkų civilinė atsakomybė, kur daugeliu atvejų akcininkai rizikuoja vien tik savo asmeniniais įnašais bei nepatiria didesnės rizikos²⁹. Antrasis – ribota valdymo organų narių civilinė atsakomybė. Pastarąjį ribojimą nulemia ir analizuojama verslo sprendimo taisyklė. Šie du instrumentai skatina įmonių veiklos plėtrą leidžiant akcininkams ir vadovams rizikuoti nepatiriant grėsmės dėl visiškos asmeninės

²⁴ FERRARA, R. C., et. al. *Shareholder <...>*, § 5.02.

²⁵ VEASEY, E. N. An Economic Rationale for Judicial Decisionmaking in Corporate Law. *The Business Lawyer*, 1997–1998, t. 53, p. 681–700, p. 694 („teismai pripažįsta, kad *post factum* bylinėjimasis [dėl valdymo organų narių sprendimų teisėtumo] yra netinkama priemonė vertinti įmonių verslo sprendimus“).

²⁶ HANSEN, C. The ALI Corporate Governance Project: Of the Duty of Due Care and the Business Judgment Rule, a Commentary. *The Business Lawyer*, 1986, t. 41, p. 1237–1253, p. 1239.

²⁷ ALLEN, W. T.; JACOBS, J. B.; STRINE, L. E. Realigning the Standard of Review of Director Due Care with Delaware Public Policy: A Critique of Van Gorkom and Its Progeny as a Standard of Review Problem. *Northwestern University Law Review*, 2002, t. 96, p. 449–466, p. 451–458.

²⁸ JAV Naujojo Džersio valstijos Apeliacinis teismas. 2002-07-23 sprendimas byloje *PSE&G Shareholder Litigation*, 718 A.2d 254 (N.J. Super Ct. Ch. Div. 1998), daroma nuoroda į BALOTTI, R. F.; ir HANKS, J. J. Rejudging the Business Judgment Rule. *The Business Lawyer*, 1992–1993, t. 48, p. 1337–1353, p. 1342. Analogiška išvada pateikiama ir JAV Kolumbijos apygardos teismas. 1993-02-17 sprendimas <...>, 1268. Taip pat žiūrėti ARHST, S. S. The Business <...>, p. 97; JAMES J. HANKS, JR., Evaluating Recent State Legislation on Director and Officer Liability Limitation and Indemnification, 43 *The Business Lawyer* 1207, 1233–1234 (1988); HAMERMESH, L. A. Calling Off the Lynch Mob: The Corporate Director's Fiduciary Disclosure Duty. *Vanderbilt Law Review*, 1996, t. 49, p. 1087–1178, p. 1102; BRANSON, D. M. The Rule That Isn't a Rule – The Business Judgment Rule. *Valparaiso University Law Review*, 2002, t. 36, p. 631–654, p. 637.

²⁹ GIRASA, R. *Corporate Governance & Finance Law*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, p. 14; BAINBRIDGE, S. M. *Corporation Law and Economics*. Foundation Press, 2002, p. 126–151; EASTERBROOK, F. H.; FISCHER, D. R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Boston: Harvard University Press, 1991, p. 40–41; CLARK, R. C. *Corporate Law*. Aspen Publishers, 1986, p. 7–9.

civilinės atsakomybės už priimamus sprendimus, kai jie priimami veikiant lojaliai ir rūpestingai. Laikomasi nuostatos, kad asmenys apskritai nėra linkę rizikuoti (angl. *risk averse*) bei siekia maksimaliai sumažinti egzistuojančius neapibrėžtumus, turėdami galimybę rinktis iš dviejų alternatyvų, dažniau rinksis tą, kur rezultatas yra aiškesnis ir patiriama rizika – mažesnė. Rhee nurodo, kad be šių aspektų vargiai apskritai būtų steigiamos įmonės³⁰.

Pirmiau aptarta, kad verslo sprendimo taisyklė skatina kompetentingus nepriklausomus asmenis priiimti atsakomybę ir eiti valdymo organų narių pareigas. Čia susiduriama su kitu iššūkiu, kur svarbu ne tik skatinti kompetentingus asmenis priiimti atsakomybę eiti valdymo organų narių pareigas, bet ir suteikti paskatų tokiems asmenims inicijuoti konkrečius projektus, kur valdymo organų nariai, veikdami įmonių vardu, imtųsi rizikuoti – investuoti į verslo plėtrą ieškant naujų rinkų arba kuriant naujus produktus³¹. Vadovų protinga rizika, kaip pagrindas verslo plėtrai, pripažįstama ir Lietuvos teismų praktikoje³². Teigiami ūkinės veiklos rezultatai leidžia maksimizuoti įmonės veiklos kuriamą pridėtinę vertę – tiek pelną akcininkams, tiek ir paklausius produktus vartotojams. Valdymo organų nariams priiimti atsakomybę eiti jiems pavestas pareigas, stipri verslo sprendimo taisyklė yra reikalinga paskatinti valdymo organų narius imtis surinkta informacija pagrįstos rizikos – tai būtina siekiant verslo sėkmės³³.

Minėta, kad valdymo organų nariai veikia didelio neapibrėžtumo sąlygose – jų priimami sprendimai sąveikauja su konkurentų, vartotojų, tiekėjų priimamais sprendimais ir tik praėjus kuriam laikui tampa žinoma, kokį rezultatą realiai konkrečiu sprendimu pavyko pasiekti. Pastaraisiais dešimtmečiais matoma intensyvi inovacijų plėtra, kai daugelis ilgą laiką veikusių įmonių susiduria su reikšmingais konkurenciniais iššūkiais. Konkuruoti būtina ir su inovatyvius, naujus sprendimus siūlančiomis bendrovėmis, dar geriau sugebančiomis atsilipti į kylančius vartotojų poreikius³⁴. Siekiant užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą tai sukuria didžiulį poreikį sudaryti sąlygas valdymo organų nariams investuoti į tyrimus bei naujų produktų kūrimą ir vystymą. Tai yra būtina sąlyga siekiant prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų ir plėtoti veiklą. Verslo sprendimo taisyklė čia pateikia sprendimą, paskatą valdymo organų nariams, kai apsaugo pastaruosius nuo asmeninės rizikos bei įgalina imtis pagrįstos rizikos įmonės sąskaita³⁵. Vertinama, kad tai turi „teigiamą efektą ekonomikai, nes leidžia į verslą pritraukti įprastai

³⁰ RHEE, R. J. The Tort Foundation of Duty of Care and Business Judgment. *Notre Dame Law Review*, 2012–2013, t. 88, p. 1139–1198, p. 1140.

³¹ JAV Pensilvanijos valstijos Aukščiausiasis teismas. 1997-04-21 sprendimas <...>; ALLEN, W. T.; JACOBS, J. B.; ir STRINE, L. E. Realigning the <...>, p. 450; STOUT, B. J. Corporate <...>, p. 471.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-12-03 nutartis <...>.

³³ MCMURRAY, M. An Historical <...>, p. 614; FERRARA, R. C., et. al. *Shareholder* <...>, § 5.02; BAINBRIDGE, S. M. The Business <...>, p. 110–117; BRANSON, D. M. The Rule <...>, p. 637.

³⁴ Žiūrėti 19–21 išnašas.

³⁵ Žiūrėti JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 1996-07-19 sprendimas byloje *Gagliardi v. Trifoods International, Inc.* 683 A.2d 1049, 1052-1053; JAV Pietinės Niujorko apygardos teismas. 2001-04-02 sprendimas byloje *Official Committee, Unsecured Creditors of Color Tile v. Investcorp*, 137 F. Supp. 2d 502; taip pat žiūrėti JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2005-08-09 sprendimas byloje *Brehm v. Eisner (In re Walt Disney Co. Derivative Litig.)*, 907 A.2d 693, 747 n.408 (*Del. Ch.* 2005) (nurodoma, kad nors šis teiginys, pateiktas 1996-aisiais, gali pasirodyti nebeaktualus dėl pasikeitusios vadovų darbo užmokesčio tvarkos, kai darbo užmokestis yra dažniau siejamas su pasiektas įmonės veiklos rezultatais, minėtasis pagrindimas išlieka aktualus dėl santykinai mažos akcijų dalies, priklausančios listinguojamų įmonių valdymo organų nariams bei žemesnės grandies vadovams. Išvada grindžiama darant nuorodą į JAV Delavero valstijos Kanclerio teismą. 1996-07-19 sprendimas <...>; JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2006-08-10 sprendimas byloje *Trenwick America Litigation Trust v. Ernst & Young, LLP*, 906 A.2d 169 (nurodoma, kad „verslo sprendimo taisyklė egzistuoja būtent turint tikslą užtikrinti, kad valdybos nariai bei žemesnės grandies vadovai, veikdami sąžiningai, galėtų inicijuoti rizikingas strategijas, kurios galėtų užtikrinti reikšmingą pelną“).

rizikos vengiančius (angl. *risk averse*) vadovus, prisitaikyti prie kintančių rinkų ir kapitalizuoti besivystančias tendencijas³⁶.

2.2. Valdymo organų narių rizika atitinka akcininkų interesus efektyviai valdyti įmonę

Įmonės akcininkai yra linkę pritarti daug didesnei rizikai nei įmonės valdymo organų nariai. Tai lemia dvi pagrindinės priežastys. Pirmą, akcininkai riziką prisiima tik atliktų įnašų apimtyje ir nerizikuoja asmenine nuosavybe valdomu turtu. Įmonės veikloje aptinkama rizika yra susijusi ir su įmonės kreditoriais, kurie, sudarydami susitarimus su įmone, prisiima ir riziką dėl tokių susitarimų tinkamo įgyvendinimo. Antra, akcininkai turi galimybę paskirstyti prisiimamą riziką tarp skirtingų investicinių projektų, skirtingų įmonių, kurių akcijas jie įsigyja³⁷. Tai ypač pabrėžtina kalbant apie Jungtines Amerikos Valstijas, kur ypač paplitusi „pasklidusi“ (angl. *diffused ownership*) įmonių nuosavybė. Jungtinėse Amerikos Valstijose listinguojamos įmonės daugeliu atvejų neturi kontroliuojančio akcininko³⁸.

O valdymo organų nariai neturi galimybės paskirstyti jiems tenkančios rizikos – įprastai įsipareigoja eiti konkrečias pareigas konkrečioje įmonėje. Tai lemia, kad trumpalaikiu laikotarpiu, nesėkmės atveju akcininkai arba kreditoriai gali būti suinteresuoti ieškoti atsakingų už patirtus nuostolius asmenų. Tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tokia veikimo strategija nulemtų valdymo organų narių atgrasymą, veikiant lojaliai ir laikantis reikalaujamų procedūrų, nuo rizikos prisiėmimo ir dalyvavimo neapibrėžtose transakcijose. O verslo sprendimo taisyklė skatina valdymo organų narius pagrįstai rizikuoti. Verslo sprendimo taisyklė yra ir investuotojų informavimas, kad investuodami jie prisiima riziką dėl galimų valdymo organų narių klaidų priimant sprendimus³⁹. Tai papildomai skatina diversifikuoti atliekamas investicijas. Valdymo organų nariams garantuojama, kad, jiems veikiant sąžiningai ir rūpestingai, nėra grėsmės dėl asmeninės civilinės atsakomybės⁴⁰. Efektyvus su įmonės veikla susijusių sprendimų priėmimas galėtų būti užtikrintas tik apsaugojus valdymo organų narių sprendimų priėmimo kompetenciją nuo teismų peržiūros⁴¹, kai valdymo organų nariai veikia laikydamiesi taikytinų pareigų keliamų reikalavimų⁴². Valdymo organų narių apsauga nuo civilinės atsakomybės už neatsargumą atitinka ilgalaikį akcininkų interesą dėl sklandaus įmonės valdymo.

Paminėtina, kad ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas verslo sprendimo taisyklės svarbą, nurodo, kad asmeninė valdymo organų narių civilinė atsakomybė bendrovei už neigiamus priimtų sprendimų rezultatus žlugdytų pastarųjų suinteresuotumą imtis iniciatyvos ir rizikuoti plėtojant ūkinę

³⁶ JAV Minesotos valstijos Aukščiausiasis teismas. 2003-05-22 sprendimas byloje *Janssen v. Best & Flanagan*, 662 N.W.2d 876, cituota iš JAV Minesotos apygardos teismas. 2009-08-11 sprendimas byloje *In re UnitedHealth Group Inc Shareholder Derivative Litigation*, 754 N.W.2d 544, 551.

³⁷ BAUMAN, J. D. *Corporations* <...>, p. 642; BAINBRIDGE, S. M. *The Business* <...>, p. 110–113; STOUT, B. J. *Corporate* <...>, p. 472.

³⁸ JENSEN, M.; MECKLING, W. *Theory of the Firm – Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure*. *Journal of Financial Economics*, 1976, t. 3, p. 305; ROE, M. J. *The Institutions of Corporate Governance*, 3 (2004). Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series. Paper 488 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <http://lsr.nellco.org/harvard_olin/488>. Vėliau išspausdintas MENARD, C.; SHIRLEY, M. M. *Handbook of New Institutional Economics*. Springer, 2005, p. 372.

³⁹ BAUMAN, J. D. *Corporations* <...>, p. 642.

⁴⁰ JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 1996-07-19 sprendimas <...>, 1052.

⁴¹ Bainbridge nurodo, kad „su įmonės valdymu susijusių sprendimų efektyvumas gali būti užtikrintas tik apsaugojus valdybos [valdymo organų narių] sprendimų priėmimo procesą nuo teismų įsikišimo per teisminę tokių sprendimų peržiūrą“. BAINBRIDGE, S. M. *The Business* <...>, p. 85.

⁴² FERRARA, R. C., et. al. *Shareholder* <...>, § 5.02.

veiklą⁴³ bei skatintų šešėlinį vadovavimą bendrovėms⁴⁴. Nuosekliai nurodoma, kad verslo sprendimo taisyklė taikoma siekiant apsaugoti valdymo organų narius nuo žalos atlyginimo ieškinių, kai jų sprendimai nebuvo naudingi bendrovei, tačiau buvo priimti laikantis nustatytų pareigų. Taip pripažįstama, kad verslo sprendimo taisyklės veikimas užtikrina efektyvų įmonių valdymą ir jų *dalyvavimą ūkinėje komercinėje apyvartoje*⁴⁵.

3. Valdymo organų nariams garantuojamas nepriklausomumas nuo intervencijos, kai sprendimai priimti sąžiningai ir rūpestingai

3.1. Valdymo organų nariams pavesta spręsti su įmonės veikla susijusius klausimus

Kilus ginčui dėl juridinio asmens valdymo organų narių sprendimo teisėtumo (tiek vertinant pačius sprendimus, tiek reikalaujant civilinės atsakomybės už konkrečius sprendimus) susiduriama su klausimu, kas turi pagrindinę galią spręsti su įmonės veikla susijusius klausimus. Iškyla kolizija tarp ieškovo siekio tokią galią suteikti teismui, išdėstant savo asmeninę kritiką kritikuojamo sprendimo atžvilgiu bei siekiant įtikinti, kad ir valdymo organų nariai turėjo priimti kitokio turinio sprendimą. Tai lemia diskusijos, kas turi kompetenciją priimti su įmonės valdymu susijusius sprendimus – valdymo organų nariai ar ginčą inicijavęs akcininkas, kreditorius, ar ginčą nagrinėjantis teismas, atsiradimą?

Sprendimus, susijusius su įmonės kasdiene veikla, jos organizavimu priima įmonės valdymo organų nariai⁴⁶. Šis teisės aktuose įtvirtintas kompetencijos valdyti įmonę perdavimas valdymo organų nariams didžiulę praktinę svarbą įgijo pastarąjį šimtmetį, kai įmonės steigėjai, investuotojai, akcininkai ėmė vis labiau apleisti aktyvaus žaidėjo vaidmenį bei esminius klausimus, susijusius su įmonės pinigų srautais bei jų paskirstymu ateityje, perdavė spręsti profesionaliems valdymo organų nariams⁴⁷. Tai ypač aptinkama Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur vyrauja įmonių vertybinių popierių nuosavybė nesant vieno kontroliuojančio akcininko. Alcian ir Demsetz nurodo, kad centralizuota įmonės valdymo

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014-05-05 nutartis <...> (nurodoma, kad: „ūkinėje veikloje egzistuoja verslo ciklai, svyravimai, todėl versle negalima garantuoti nei nuolatinio ir stabilaus pelno, nei vien tik naudingų sandorių sudarymo, todėl jei įmonės valdymo organų nariai būtų asmeniškai atsakingi už kiekvieną nuostolius sukėlusį sprendimą, tai žlugdytų jų iniciatyvumą, versliškumą, ribotų veikimo laisvę greitai bei ryžtingai sprendimų reikalaujančiose situacijose, t. y. prieštarautų vadovavimo bendrovės tikslams plėtoti verslą“).

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014-01-09 nutartis <...>.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014-01-09 nutartis <...> (nurodoma, kad „siekiant apsaugoti įmonės valdymo organų narius nuo žalos atlyginimo ieškinių, taikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė (angl. *business judgment rule*), pagal kurią preziumuojamas šių asmenų veikimas *bona fide* geriausiai bendrovės, kuriai jie vadovauja, interesais“).

⁴⁶ Pavyzdžiui, Delavero bendrojo įmonių įstatymo § 141(a) nurodoma, kad Delavero įmonės verslas ir reikalai yra valdomi įmonės valdybos arba per įmonės valdybą. Žiūrėti taip pat JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1984-03-01 sprendimas <...>, 811. Cituota iš HOLLAND, R. J. Delaware Directors' Fiduciary Duties: the Focus on Loyalty. *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, 2008–2009, t. 11, p. 675–701, p. 678. Taip pat Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 37 str. 8 d. nustatyta, kad „Bendrovės vadovas organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą“, 12 d. 1 p. – „Bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą“.

⁴⁷ Verslo istorijos profesorius Alfred D. Chandler, Jr. teigia, Pirmojo pasaulinio karo metais (apie 1917–uosius) JAV vidurinėsios grandies vadybininkai ėmė koncentruoti savo veiklą ties jiems patikėtų sričių koordinavimu, kai aukščiausio lygio vadovai ėmė „vertinti, planuoti bei skirstyti išteklius įmonei, kaip visumai“, taip koordinuodami skirtingų įmonės padalinių veiklą, siekdami užtikrinti įmonės, kaip visumos, efektyvų vystymąsi. Iki tol įmonių valdymo organų nariai veikė skirdami daug dėmesio kasdienėms įmonės operacijoms, o ribotai skirdami dėmesio įmonės strategijai formuoti ir įgyvendinti. Žiūrėti CHANDLER, A. D. Jr. *The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business*. Boston: Harvard University Press, 2002 p. 452–454, 490–497.

kompetencija yra susijusi su ta aplinkybe, kad daugelis įmonių turi didelį skaičių akcininkų. Kai daug akcininkų dalyvauja priimant sprendimus, reikia ne tik didžiulių administracinių išlaidų. Jei akcininkai gautų proporcingai nežymią savo priimamo sprendimo teikiamos naudos dalį, jie nebūtų suinteresuoti maksimaliai analizuoti visos su sprendimu susijusios informacijos, intensyviai įsitraukti į sprendimo priėmimo procesą⁴⁸. Kitų autorių darbuose pripažįstama, kad akcininkai atlieka pasyvų vaidmenį įmonės veikloje – svarsto strateginius įmonės veiklos klausimus, renka valdymo organų narius, tačiau kasdienėje veikloje nedalyvauja. Verslo sprendimo taisyklė užtikrina šį kertinių kompetencijų pasidalijimą valdant įmonę⁴⁹. Taip kompetencijos priimti su įmonės valdymu susijusius sprendimus perdavimas valdymo organų nariams užtikrina efektyvų įmonės valdymą⁵⁰.

Delavero teismų praktikoje nurodoma, kad „verslo sprendimo taisyklė padeda apsaugoti ir skatinti valdybos, kaip galutinio įmonės vadovo, vaidmenį“ ir „veikia turint tikslą užkirsti kelią teismui pačiam įsitraukti į verslą ir įmonės reikalus“⁵¹. Kitaip tariant, „verslo sprendimo taisyklė <...> yra bendrosios teisės įvykdytas kompetencijos pripažinimas vadovauti įmonei, kuri yra pavesta įmonės valdybos nariams [valdymo organams – aut. past.]“⁵². Tai reiškia, kad ne teismai, o akcininkų išrinkti pareigas eiti valdymo organų nariai bei valdybos paskirti vadovai turi kompetenciją spręsti su įmonės veikla susijusius klausimus. Vienoje iš pagrindinių Delavero Aukščiausiojo teismo bylų, susijusių su verslo sprendimo taisyklės taikymu ir aiškinimu, *Van Gorkom* byloje, nurodoma, kad nagrinėjama priemonė yra pagrįsta valdymo organų narių kompetencija rūpintis įmonės verslu ir reikalais bei egzistuoja turint tikslą apsaugoti ir plėtoti visišką ir laisvą vadybinių galių įgyvendinimą, suteiktą valdymo organų nariams⁵³.

Tokiu būdu užtikrinama, kad nei teisminių ginčą inicijuojantys akcininkai ar kiti subjektai, nei ginčą nagrinėjantis teismas neturės galimybių arba turės ribotų galimybių keisti teisėtai paskirtų valdymo organų narių sprendimus, susijusius su įmonės valdymu, ar spręsti dėl civilinės atsakomybės taikymo tokiems asmenims, kai kvestionuojami sprendimai yra priimami veikiant lojaliai ir rūpestingai.

⁴⁸ ALCHIAN, A. A.; DEMSETZ, H. Production, Information Costs, and Economic Organization. *American economic Review*, 1972, t. 62, p. 788.

⁴⁹ SHARFMAN, B. S. A Theory of Shareholder Activism and Its Place in Corporate Law. *Tennessee Law Review*, 2014–2015, t. 82(4), p. 815; SIEGEL, M. The Illusion of Enhanced Review of Board Actions. *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, 2012–2013, t. 15, p. 604. Taip pat žiūrėti JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1984-03-01 sprendimas <...>, 812 (cituoja JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1981-05-13 sprendimas byloje *Zapata Corp. v. Maldonado*, 430 A.2d 779); FERRARA, R. C., et. al. *Shareholder* <...>, § 5.02 (nurodoma, kad „verslo sprendimo taisyklė apriboja teismų galimybę pakeisti valdybos sprendimus savo pačių priimtais sprendimais, tokiu būdu įgyvendinant vadybos pareigą ir teisę vadovauti įmonės reikalams“); Pavyzdinio verslo įmonių įstatymo (Model Business Corporation Act) § 8.01 (nurodoma, kad „visos įmonės valdymo galios bus įgyvendintos valdybos arba valdybai suteikus galią, ir verslas bei įmonės reikalai bus vadovaujami pagal valdybos nustatytą kryptį“), cituota iš BRANSON, D. M. *The Rule* <...>, p. 637. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1993-10-22 sprendimas byloje *Cede & Co. v. Technicolor, Inc.*, 634 A.2d 345, 371 (Del. 1993), kur nurodoma: „Įgyvendinant šias galias, valdybos [valdymo organų – aut. past.] nariai turi pareigą laikytis griežtų fiduciarinių pareigų, kad užtikrintų įmonės interesus bei veiktų siekdami akcininkų interesų patenkinimo. Verslo sprendimo taisyklė yra šių pamatinių principų tąsa“ (vidinės citatos praleistos), cituota iš BAINBRIDGE, S. M. *The Business* <...>, p. 93–94; STOUT, B. J. *Corporate* <...>, p. 473–474.

⁵⁰ ALCHIAN, A. A.; DEMSETZ, Production, Information <...>.

⁵¹ *Walt Disney Co. Derivative Litig.*, 907 A.2d 693, 746 (Del. 2005) (cituojama iš JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1995-07-17 sprendimas byloje *Cinerama, Inc. v. Technicolor, Inc.*, 663 A.2d 1156 (Del. 1995)).

⁵² JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 2002-12-03 sprendimas byloje *MM Cos. v. Liquid Audio, Inc.*, 813 A.2d 1118, cituota iš JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 2003-04-04 sprendimas byloje *Omnicare, Inc. v. NCS Healthcare, inc.* 818 A.2d 914.

⁵³ JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1985-01-29 sprendimas byloje *Smith v. Van Gorkom*, 488 A.2d 858, 872.

3.2. Užtikrina galimybę įgyvendinti suteiktą kompetenciją

Valdymo organų narių kompetencijos įgyvendinimas yra susijęs su interesu tokią kompetenciją realizuoti, įgyvendinti inicijuojamus su verslu susijusius sprendimus. Valdymo organo narys prisiima atsakomybę už įmonės veiklos organizavimą. Valdymo organų nariams patikimas įmonės valdymas turint tikslą, kad jie veiks maksimaliai įmonės ir jos akcininkų interesais, sieks teigiamų rezultatų. Viena vertus, tokius lūkesčius dėl valdymo organų narių turi akcininkai, pritardami jų kandidatūroms. Kita vertus, su atitinkamais lūkesčiais savo pareigas imasi eiti ir patys valdymo organų nariai. Veikdami sąžiningai ir rūpestingai, jie pradeda eiti pareigas turėdami viziją, planą, kaip užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą, akcininkų ir vartotojų interesų patenkinimą. Tai lemia, kad valdymo organų nariai dėl siekio išsaugoti gerą reputaciją ir turimą poziciją, siekdami pateisinti į juos sudėtus lūkesčius, suinteresuoti plėtoti įmonės veiklą, skatinti jos plėtrą, vartotojų interesų patenkinimą⁵⁴.

Šį valdymo organų narių interesą vertinant verslo sprendimo taisyklės kontekste, tai iš esmės reiškia, kad valdymo organų nariai yra suinteresuoti, veikdami *bona fide*, realizuoti jiems suteiktą pasitikėjimą bei, veikdami lojaliai ir rūpestingai, įgyvendinti turimus planus įmonės veikloje. Daugelis teismų yra pastebėję, kad didesnis teismų kišimasis į įmonių valdymo organų narių sprendimus lemia mažesnį suinteresuotumą eiti vadovo pareigas⁵⁵. Verslo sprendimo taisyklės įtvirtinimas užtikrina ribotą intervenciją į valdymo organų narių priimamus sprendimus.

3.3. Didesnės galimybės priimti tinkamus įmonių valdymo sprendimus, palyginti su teisminės valdžios atstovais

Aptinkama nuomonė, kad „mūsų priimami sprendimai nėra galutiniai, nes mes nesame neklystantys, tačiau mes esame neklystantys vien tik dėl to, kad esame paskutiniai“⁵⁶. Taip referuojama į aukščiausios instancijos teismų neklystamumą, kai sprendimą peržiūrėjęs aukščiausios instancijos teismui bylos šalis praranda galimybę kvestionuoti priimto sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą⁵⁷. Egzistuoja poreikis įtvirtinti sistemą, kur konkrečiam subjektui būtų suteikta galia priimti galutinius sprendimus. Toks poreikis yra ir įmonių valdymo srityje. Nei teismai, nei valdymo organų nariai nėra neklystantys. Todėl turi būti išspręsta kolizija, kas turės galutinį žodį sprendžiant su įmonės valdymu susijusius klausimus.

Yra dvi alternatyvos – teisė priimti galutinius su įmonės veikla susijusius sprendimus galėtų būti perduota įmonės valdymo organų nariams (tokį režimą formuoja verslo sprendimo taisyklė) arba ginčus nagrinėjantiems subjektams. Vyrauja nuomonė, kad sąžiningai veikiantys valdymo organų nariai yra geriausiai pasirengę priimti racionalius, įmonei naudingus sprendimus. Verslo sprendimo taisyklė vertinama kaip teismų pripažinimas, kad valdymo organų nariai yra tinkamesni spręsti su įmonės valdymu susijusius klausimus⁵⁸. Teismai neturi kompetencijos priimti su verslo vystymu,

⁵⁴ CHANDLER, A. D. Jr. *The Visible <...>*, p. 10.

⁵⁵ JAV Septintosios apygardos Apeliacinis teismas. *1986-06-09 sprendimas byloje Dynamics Corporation of America v. CTS Corporation*, 794 F.2d 250, 256.

⁵⁶ *Brown v. Allen*, 344 U.S. 443, 540 (1953) (Jackson, J., atskiroji nuomonė) (angl. *we are not final because we are infallible, but we are infallible only because we are final*). GRISWOLD, E. N. The Due Process Revolution and Confrontation. *University of Pennsylvania Law Review*, 1971, t. 119(5), p. 711–712; BAINBRIDGE, S. M. The Business <...>, p. 121; VEASEY, E. N. An Economic <...>, p. 685.

⁵⁷ FARBER, D. A. The Importance of Being Final. *Constitutional Commentary*, 2003–2004, t. 20, p. 368.

⁵⁸ BRANSON, D. M. The Rule <...>, p. 645 (nurodoma, kad „verslo sprendimo taisyklė yra teismų konstruktas, atsiradęs iš teisėjų supratimo apie jų ribotas galimybes, apie teismų išteklių tausojamą bei apie jų tinkamą vaidmenį verslo sprendimuose“).

valdymu susijusių sprendimų⁵⁹. Bainbridge nurodo, kad teisėjai turi gerokai mažiau patirties su verslu susijusiuose klausimuose nei valdymo organų nariai, taip pat jų žinios apie konkrečią įmonę, veiklos specifiką yra dar kuklesnės, nei konkrečios įmonės valdymo organų narių⁶⁰. Šiai nuostatai pritariama ir teismų praktikoje⁶¹ bei kitų autorių darbuose⁶². Greta to teisėjai kasdienėje veikloje retai turi gali- mybę spręsti klausimus, susijusius su įmonių veikla, jų valdymu⁶³. Be to, daugelis teisėjų savo tarnybą pradeda eiti turėdami ribotą patirtį įmonių valdymo srityje ir atitinkamai turi menką suinteresuotumą gilinti žinias šioje srityje⁶⁴. Išvadas dėl teisėjų ribotos patirties sprendžiant su įmonių valdymu susi- jusius klausimus paremia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų darbinės patirties analizė. Susipažinus su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų viešai skelbiamais gyvenimo aprašymais matyti, kad iš 18 teisėjų, dirbančių Civilinių bylų skyriuje, daugiau kaip 70 procentų jų teisinio darbo patirties sudaro teisėjo veikla, o įmonių teisininkais yra dirbę tik trys teisėjai atitinkamai trejus, penkerius ir aštuonerius metus. Matyti, kad daugelis Civilinių bylų skyriuje dirbančių teisėjų nėra dirbę su įmonių valdymu susijusio darbo, didžiausią teisinio darbo patirtį yra sukaupę eidami teisėjo pareigas. Informacijos apie Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų eitas valdymo organų narų pareigas nėra skelbiama⁶⁵.

Posner nurodo, kad teisėjai priimamus sprendimus grindžia nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis. Tačiau pats faktinių aplinkybių nustatymo procesas jau yra reikšmingai subjektyvus, pagrįstas asmenine teisėjų interpretacija, kuri yra nulemta asmeninės patirties, požiūrio. Devintajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje atlikta bylų, susijusių su vartojimo kreditais, analizė parodė, kad, pavyzdžiui, teisėjai nesuprato dabartinės vertės (angl. *present value*) koncepcijos⁶⁶. „Skepticizmas dėl teisminės valdžios priimamų sprendimų kokybės yra atspindėtas <...> tame tarpe verslo sprendimo taisyklėje <...>, kuri apriboja teismus nuo vadybininkų (angl. *managers*) ir valdymo organų narių [sprendimų] peržiūros“⁶⁷. Toks teismuose sprendimus priimančių asmenų kvalifikacijos ribotumas, kiek tai susiję su asmenine patirtimi įmonių valdymo srityje, lemia, kad prioritetas priimti verslo sprendimus suteikiamas valdy- mo organų nariams. Ši argumentų linija parodo, kad valdymo organų nariai, veikdami sąžiningai ir

⁵⁹ BRANSON, D. M. *The Rule <...>*, p. 637; STOUT, B. J. *Corporate <...>*, p. 472–473.

⁶⁰ BAINBRIDGE, S. M. *The Business <...>*, p. 119; FERRARA, R. C., et. al. *Shareholder <...>*, § 5.02.

⁶¹ JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. *2000-02-09 sprendimas byloje Brehm v. Eisner, 746 A.2d 244* (nu- rodoma, kad teismai yra „netinkami“ (angl. „*ill-fitted*“) spręsti sudėtingus su įmonės veikla susijusius klausimus). Taip pat žiūrėti JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. *1928-06-01 sprendimas byloje Davis v. Louisville Gas & Electric Co., 16 Del. Ch. 157, 142 A. 654, 659 (Del. Ch. 1928)* (nurodoma, kad nesant apgaulės valdymo organų narių sprendimai yra galutiniai ir teismų vaidmuo nėra išspręsti ginčus dėl verslo valdymo); JAV Niujorko valstijos Apeliacinis teismas. *1979-07-09 sprendimas byloje Auerbach v. Bennett, 47 N.Y.2d 619, 630-631 (N.Y. 1979)* (pabrėžiama, kad vienas iš pateisintųjų verslo sprendimo taisyklei yra tai, kad valdymo organų nariai yra kvalifikuoti priimti verslo sprendimus, o teismai neturi tokios kvalifikacijos); *Dodge v. Ford Motor Co., 170 N.W. 668, 684 (Mich. 1919)* (nurodoma, kad „teisėjai nėra verslo ekspertai“). Taip pat žiūrėti *Corporate Director’s Guidebook*, 33 *The Business Lawyer* 1591, 1604. Cituota iš MCMURRAY, M. *An Historical <...>*, p. 614.

⁶² SHARFMAN, B. S. *Shareholder Wealth Maximization and its Implementation under Corporate Law. Florida Law Review*, 2014, t. 66, p. 389–431, p. 406–409; SHARFMAN, B. S. *The Importance of the Business Judgment Rule, Research Paper*, p. 1–26, p. 11–12 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-08]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2888052>.

⁶³ BAINBRIDGE, S. M. *The Business <...>*, p. 119.

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų gyvenimo aprašymai nagrinėti remiantis duome- nis, skelbiamais www.teismai.lt svetainėje 2016-11-27 datai.

⁶⁶ ALLEN, J. E. A.; STAAF, R. J. *The Nexus Between Usury, „Time Price“, and Unconscionability in Installment Sales. Uniform Commercial Code Law Journal*, 1982, t. 14, p. 219. Cituota iš POSNER, E. A. *A Theory of Contract Law under Conditions of Radical Judicial Error. Northwestern University Law Review*, 2000, t. 94, p. 758.

⁶⁷ POSNER, E. A. *A Theory <...>*, p. 758.

rūpestingai, yra tinkamesni priimti su verslo valdymu susijusius sprendimus nei ginčus nagrinėjantys teisėjai. Tokia išvada aptinkama ir teismų praktikoje⁶⁸.

Atsakant į teisėjų, kaip galimai neturinčių pakankamai arba mažiau už valdymo organų narius patirties svarstant su verslo sprendimais susijusius klausimus, pastebima, kad teismų praktikoje aptinkama daugelis pavyzdžių, kur teisėjai nagrinėja su sudėtingomis faktinėmis aplinkybėmis susijusius klausimus, tačiau nėra šių industrijų ekspertai. Pavyzdžiui, teismai sprendžia dėl gydytojų ar statybos darbus vykdančių asmenų civilinės atsakomybės, nagrinėja specifinius ir konkrečius fakto klausimus bei vertina, ar konkrečioje situacijoje profesionalas veikė tinkamai, laikydamasis jam nustatytų pareigų. Verslo sprendimo taisyklė iš esmės apriboja valdymo organų narių sprendimų peržiūrą – teismai imsis vertinti valdymo organo nario sprendimo turinį tik parodymus, kad jis yra priimtas veikiant nelojaliai, esant asmeniškai suinteresuotam arba nesurinkus reikšmingos informacijos. Paminėtina, kad jeigu įmonių valdymas yra socialinių mokslų dalis⁶⁹, tai minėtos medicinos ar statybos darbų sritys yra priskiriamos kitoms mokslo šakoms, dar daugiau nutolusioms nuo teisės disciplinų ir socialinių mokslų kategorijos – tai biomedicinos ir technologijos mokslų grupės⁷⁰. Tačiau gydytojų ar kitų profesionalų veikla vertinama teismų taikant skirtingus standartus nei įmonės vadovų – tai matyti tiek iš aptartos teismų praktikos, tokių pavyzdžių aptinkama ir užsienio valstybių doktrinoje⁷¹.

Į šią verslo sprendimo taisyklės kritiką atsiliepiama dvejopai. Viena vertus, teismai, sprenddami dėl konkretaus profesionalo veiksmų teisėtumo, įprastai jo veiksmus analizuoja aiškių jo veiklai taikytinų taisyklių kontekste. Antra vertus, profesionalų veiksmai daugeliu atvejų vertinami santykiyje su jo veiklos srityje neprofesionalių rinkos dalyviu. Tokia išvada darytina analizuojant ginčus, susijusius su gydymo paslaugas teikiančių subjektų, banko ar notaro civiline atsakomybe. Pastarieji imasi vykdyti siaurą konkrečią veiklą, o į juos besikreipiantys asmenys turi pagrįstą lūkestį tikėtis, kad pastarieji veiks vadovaudamiesi jų veiklai taikomais reikalavimais. O vadovavimas įmonės veiklai yra platesnė veikla, kur valdymo organo nario funkcijos yra susijusios ne tik su statutinių pareigų atlikimu, bet ir verslo iniciatyvos įgyvendinimu, nuolatinio veikimu neapibrėžtomis rinkos sąlygomis ir iš to kylančiu poreikiu nuolat priimti sprendimus, susijusius su įmonės kasdiene veikla.

Papildomas argumentas, duodantis pagrindą išvadai, kad valdymo organų nariai turi privalumą prieš teisėjus ne tik dėl geresnių žinių priimant verslo sprendimus, bet ir valdymo organų nariai veikia ir nuolatinės konkurencijos sąlygomis įvairiose rinkose. Jie konkuruoja darbo rinkoje, siekdami išsaugoti valdymo organo pareigas⁷². Valdymo organų nariai, priimdami netinkamus sprendimus, yra pašalinami iš einamų pareigų, o tokia rotacija nėra taikoma arba taikoma labai ribotai ginčus dėl valdymo organų narių nagrinėjantiems teisėjams⁷³. Su konkurencija susiduriama ir produkto rinkoje,

⁶⁸ JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2007-08-20 sprendimas byloje *In re InfoUSA, Inc. Shareholders Litigation*, 953 A.2d 963, cituojama iš JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2008-02-07 sprendimas byloje *Postorivo v. AG Paintball Holdings, Inc.*, 2008 WL 343856; JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1990-03-09 sprendimas byloje *Paramount Communications Inc. v. Time Incorporated, T.W. Sub Inc.*, 1989 Del. Ch. Lexis 77, 86-87; JAV Niujorko valstijos Aukščiausiasis teismas. 1976-03-17 sprendimas byloje *Kamin v. American Express Co.*, 86 Misc. 2d 809,812 (N.Y. 1976) (nurodoma, kad „valdybos, tačiau ne teismo posėdžių salė yra tinkama forma svarstyti grynai verslo klausimus“).

⁶⁹ Žiūrėti AGUILERA, R. V.; JACKSON, G. The Cross-National Diversity of Corporate Governance: Dimensions and Determinants. *Academy of Management Review*, 2003, t. 28(3), p. 447–465.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2012-10-16 įsakymas Nr. V-1457 Dėl mokslo krypčių patvirtinimo.

⁷¹ EASTERBROOK, F. H.; FISCHER, D. R. *The Economic <...>*, p. 90–93; ARKES, H. R.; SCHIPANI, C. A. Medical Malpractice v. the Business Judgment Rule: Differences in Hindsight Bias. *Oregon Law Review*, 1994, t. 73(3), p. 610–617.

⁷² JAV Septintosios apygardos Apeliacinis teismas. 1986-06-09 sprendimas <...>, 256.

⁷³ JAV Septintosios apygardos Apeliacinis teismas. 1990-07-18 sprendimas byloje *Kamen v. Kemper Fin. Servs., Inc.*, 908 F.2d 1338, 1343 (7th Cir. 1990).

kur siekiama pasiūlyti vartotojui geriausius sprendimus⁷⁴, ir kapitalo rinkoje, kur įmonę siekiama pozicionuoti kaip patrauklią potencialiems investuotojams, iniciatyvų finansuotojams⁷⁵. Anot Gilson, kur rinka kontroliuoja valdymo organų veiklą, teismų įsikišimas nėra reikalingas. Remiantis verslo sprendimo taisykle teismams draudžiama papildomai ir nereikalingai suvaržyti valdymo organų narių diskreciją priimant su įmonės veikla susijusius sprendimus⁷⁶.

4. Užtikrinama galimybė nuosekliai veikti visų suinteresuotų grupių interesais

Valdymo organų nariams pavedama eiti pareigas visų akcininkų ir kitų suinteresuotų grupių interesais. Viena vertus, verslo sprendimo taisyklė užtikrina valdymo organų narių veikimą maksimaliai lygiai visų akcininkų interesais apribodama pavienių akcininkų galimybes per teisinius ginčus daryti įtaką valdymo organų nariams, kita vertus, sudaro galimybę valdymo organų nariams veikti užtikrinant ir kitų suinteresuotų grupių interesų apsaugą.

4.1. Eliminuojama pavienių akcininkų teisė daryti lemiamą įtaką valdymo organų nariams

Valdymo organų nariai turi ypatingą teisinę padėtį, veikia kaip akcininkų patikėtiniai (fiduciarai, angl. *fiduciaries*)⁷⁷. Valdymo organų nariai neturėtų teikti privilegijų ar prioriteto vieno iš akcininkų ar akcininkų grupės interesams kitų akcininkų sąskaita. Verslo sprendimo taisyklė užtikrina, kad, valdymo organų nariams veikiant sąžiningai ir rūpestingai, dalis akcininkų, kuriems nėra priimtinas valdymo organų narių pasirinktas veikimo modelis, neturės galimybių primesti savo valios valdymo organų nariams. Teismams kiekvienu atveju ėmus iš esmės svarstyti valdymo organų narių sprendimus (taigi nesuteikiant kvestionuojamiems sprendimams verslo sprendimo taisyklės apsaugos), tai lemtų, kad ginčą inicijavusio akcininko interesai būtų supriešinami su akcininkų daugumos valia išrinktų ir visų akcininkų interesais turinčių veikti valdymo organų narių interesais.

Buvęs Delavero Aukščiausiojo teismo pirmininkas E. Norman Veasey kartu su Michael P. Dooley nurodo, kad jei akcininkams suteikiama galia pernelyg lengvai naudotis teismine valdymo organų narių sprendimų peržiūra, to padarinys yra verslo sprendimo priėmimo kompetencijos perdavimas iš valdymo organų narių akcininkams, tiksliau, konkrečiam ginčą inicijuojančiam akcininkui⁷⁸. Apribojant teismine valdymo organų narių sprendimų peržiūrą tai lemia, kad dėl verslo sprendimo taisyklės veikimo yra užtikrinama nustatyta įmonės valdymo tvarka, kai kompetencija spręsti su įmonės valdymu susijusius

⁷⁴ Ten pat.

⁷⁵ MACEY, J. R. Private Trusts for the Provision of Private Goods. *Emory Law Journal*, 1988, t. 37, p. 303–306; ROE, M. J. German Codetermination and German Securities Markets. *Columbia Business Review*, 1998, p. 181.

⁷⁶ GILSON, R. J. A Structural Approach to Corporations: The Case Against Defensive Tactics in Tender Offers. *Stanford Law Review*, 1981, t. 33, p. 819–892, p. 839.

⁷⁷ GIRASA, R. *Corporate <...>*, p. 14; FAIN, C. F. Corporate Director and Officer Liability. *University of Arkansas at Little Rock Law Review*, 1996, t. 18, p. 419–420 (1996); HANSMANN, H.; KRAAKMAN, R. The End of History for Corporate Law. *Georgetown Law Journal*, 2001, t. 89, p. 447. Tokios nuostatos laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje, aiškinančioje įmonės vadovų atsakomybės už sukeltus nuostolius klausimus. Žiūrėti, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-7-444/2009.

⁷⁸ SHARFMAN, B. S. A Theory of Shareholder <...>, p. 815; DOOLEY, M. P.; VEASAY, E. N. The Role of the Board in Derivative Litigation: Delaware Law and the Current ALI Proposals Compared. *The Business Lawyer*, 1989, t. 44(2), p. 522.

klausimus yra patikėta įmonės valdybai⁷⁹. Nors tradiciška yra manyti, kad verslo sprendimo taisyklė yra skirta valdymo organų nariams apsaugoti nuo akcininkų intervencijos, ši priemonė užtikrina ir akcininkų visumos apsaugą nuo pavienių akcininkų iniciatyvos daryti poveikį, kištis į su įmonės veikla susijusių sprendimų priėmimą⁸⁰.

Lietuvos teismų praktikoje taip pat aptinkama atvejų, kai mažumos akcininkas inicijuoja teisinius ginčus, kur dėsto abejones dėl valdymo organų narių netinkamo veikimo, taip siekdamas reikšmingų pokyčių įmonėje⁸¹. Tokie argumentai buvo pateikti siekiant pagrįsti reikalavimą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo, kur buvo reikalaujama, *inter alia*, pakeisti konkrečius valdymo organų narius. Žemesnės instancijos teismai palaikė ieškovo dėstomas abejones byloje dėl galimo įmonės veiklos netinkamumo nusprenddami veiklos tyrimą pradėti, netiesiogiai tam pritarė ir kasacinis teismas⁸². Ieškoviui nusprendus dalies reikalavimų atsakyti ir sudarius taikos sutartį su kitais byloje dalyvaujančiais asmenimis⁸³, kasacinis teismas neturėjo progos suformuoti išsamios praktikos nagrinėjama klausimais.

4.2. Užtikrinama valdymo organų narių teisė veikti visų suinteresuotų grupių interesais

Valdymo organų nariai turėtų veikti ne tik akcininkų, bet ir kitų suinteresuotų grupių interesais. Tokioms asmenų grupėms priskirtini kreditoriai, darbuotojai, visuomenė, suinteresuota viešųjų interesų tinkamu įgyvendinimu. Po 2008 metų ekonomikos krizės nurodoma, kad valdymo organų nariai turėtų veikti ne tik kaip akcininkų patikėtiniai, bet ir kaip skirtingus interesus sugebantys suderinti asmenys, būtent interesus tarp akcininkų siekio gauti grąža iš investuoto turto, taip pat kontrahentų, vartotojų interesus užtikrinti jų patikėtų vertybių tinkamą apsaugą, sutartinių įsipareigojimų įvykdymą⁸⁴. Lietuvoje pareiga veikti, pavyzdžiui, kreditorių interesais, atskirai įtvirtinta Įmonių bankroto įstatyme, reglamentuojant vadovo civilinę atsakomybę už įmonės tyčinį bankrotą⁸⁵, arba *actio Pauliana* institutu, kuriuo regla-

⁷⁹ JAV Ohajo apygardos teismas. *1993-04-26 sprendimas <...>*, 455–456.

⁸⁰ COFFIN, R. A Responsibility to Speak: Citizens United, Corporate Governance and Managing Risks. *Hastings Business Law Journal*, 2012, t. 8, p. 129 (2012); DOOLEY, M. P.; VEASAY, E. N. The Role of <...>, p. 522.

⁸¹ Mažumos akcininkas kėlė abejones, kad bendrovės valdymo organų nariai nesiderėjo dėl atitinkamų sandorių, taip galimai veikė pavienio akcininko interesais. Žiūrėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016-03-30 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-149-915/2016*.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013-11-20 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-548/2013*. Šia nutartimi nuspręsta sustabdyti bylos nagrinėjimą, iki bus išnagrinėtas kitas teisminis ginčas. Kasacinis teismas, išspręsdamas bylos sustabdymo klausimą, pasisakė ir dėl daugelio kasatorių pateiktų argumentų pagrįstumo.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016-03-30 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-149-915/2016*.

⁸⁴ SHARFMAN, B. S. Enhancing the Efficiency of Board Decision Making: Lessons Learned from the Financial Crisis of 2008. *Delaware Journal of Corporate Law*, 2009, t. 34, p. 828–830.

⁸⁵ 2013-04-06 įsigaliojo Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 20 str. pakeitimai, nustatantys vadovo civilinę atsakomybę už įmonės tyčinį bankrotą. Įmonės bankrotas pripažįstamas tyčiniu ir tuo atveju, jeigu sudarant sandorius žinoma, kad tokių sandorių sudarymas pažeis įmonės kreditorių interesus. Tai yra pagrindas taikyti civilinę atsakomybę įmonės vadovui. Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama, kad, vertinant, ar įmonės bankrotas galėtų būti vertinamas kaip tyčinis, ar, atvirkščiai, tai buvo nesėkmingo verslo pavyzdys, taikytina verslo sprendimo taisyklė (angl. *business judgement rule*), pagal kurią, siekiant išvengti įmonių plėtos lėtėjimo, smukimo, bendrovės valdybos nariams (vadovui) suteikiama išplėsta verslo sprendimų apimtis (angl. *widened scope of business judgement*), tai reiškia, kad teismai revizuoja valdybos narių (vadovo) sprendimus tik tais atvejais, jei esama akivaizdžių stropumo (rūpestingu-

mentuojamas kreditorių interesams priešingų sandorių pripažinimas negaliojančiais. Delavero doktrinoje nurodoma, kad, įmonei tapus nemokia, nors įmonės vadovai turi veikti įvertindami ir įmonės kreditorių interesus, tačiau tokie sprendimai taip pat yra reguliuojami verslo sprendimo taisyklės⁸⁶. Valdymo organų nariai valdo akcininkų įmonei įnašais perduotą turtą, priima sprendimus dėl įmonės vykdomos ūkinės komercinės veiklos pasitelkdami jiems ir kitų suinteresuotų asmenų – darbuotojų, kreditorių, vartotojų – patikėtus išteklius. Gordon nurodo, kad būtent verslo sprendimo taisyklė, apsauganti valdymo organų narių priimamus sprendimus nuo teisminės peržiūros, kai jie, nors priimti veikiant lojaliai ir rūpestingai įmonei, nėra pakankamai sėkmingi, suteikia galimybę valdymo organų nariams veikti įvertinus ne tik akcininkų, bet ir kitų suinteresuotų grupių interesus⁸⁷. Būtent verslo sprendimo taisyklė, nustatydamą apribojimą akcininkams reikalauti valdymo organų narių civilinės atsakomybės už galimai netinkamus, ne maksimalią naudą pasiekusius sprendimus, sudaro galimybių valdymo organų nariams veikti ir kitų suinteresuotų grupių interesais⁸⁸.

5. Teismų intervencija lemia kolegialaus valdymo organo (valdybos) vidaus darbo išbalansavimą

Bainbridge, pagrįsdamas verslo sprendimo taisyklės svarbą, pateikia sociologinį šio instituto pagrindimą, parodydamas, kad teismams kišantis į lojaliai ir rūpestingai veikiančios valdybos [valdymo organų narių] darbą, tai gali lemti valdybos vidinio mikroklimato išbalansavimą ir atitinkamai turėti neigiamą įtaką priimant verslo sprendimus ateityje⁸⁹. Autorius daro nuorodą į Oliver Williamson formuojamą „santykiais grįstos komandos“ (angl. *relational team*) sampratą⁹⁰. Anot Williamson, tokia komanda formuojasi organizacijose, kai (i) komandos nariai daug investuoja į su komanda susijusius žmogiškuosius išteklius, tarpusavio santykius, ir (ii) jų produktyvumą sunku įvertinti dėl ribotų galimybių atskirti komandos vykdomus pavidimus (angl. *nonseparability*)⁹¹. Tokios komandos priima sprendimus, įprastai esančius didesnės galios nei individualių asmenų priimami sprendimai⁹². Šie kriterijai leidžia priskirti kolegialų valdymo organą – valdybą – tokių komandų kategorijai – valdybos nariai veikia siekdami bendrą tikslą, taip investuodami reikšmingus išteklius į tarpusavio santykių kūrimą ir vystymą; kiekvieno asmens produktyvumą sunku įvertinti tiek vertinant asmeninį indėlį, tiek pasiektus rezultatus⁹³; valdyba turi viršenybę vienasmenio valdymo nario atžvilgiu (kontinentinės teisės valstybėse) ir yra vienintelis valdymo organas daugelyje bendrosios teisės tradicijos valstybių.

Bainbridge, remdamasis sociologų atliktais tyrimais, apibendrina, kad santykiais grįstos komandos dažnai tampa izoliuotos, nepriklausančių komandai asmenų intervencija trukdo efektyviai dirbti, spręsti jų kompetencijai pavestus klausimus⁹⁴. Tokia komanda į išorinių asmenų mėginimus kontroliuoti grupę

mo) ar lojalumo trūkumą. Kasacinis Teismas nurodo, kad tokiu būdu siekiama išvengti bendrovių vadovų protingos rizikos slopinimo. Protinga rizika yra būtina verslui plėtoti. Žiūrėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014-05-02 nutartis <...>.

⁸⁶ JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2006-08-10 sprendimas <...>, p. 205.

⁸⁷ SMITH, D. G. The Shareholder Primacy Norm. *Journal of Corporation Law*, 1988, t. 23, p. 279–280, 285–288.

⁸⁸ Ten pat, 309–310.

⁸⁹ BAINBRIDGE, S. M. Why a Board? Group Decisionmaking in Corporate Governance. *Vanderbilt Law Review*, 2002, t. 55, p. 1, 35–38, 48–54. Taip pat žiūrėti BAINBRIDGE, S. M. The Business <...>, p. 124–127.

⁹⁰ WILLIAMSON, O. E. *The Economic Institutions of Capitalism*. Free Press, 1985, p. 246–247.

⁹¹ Ten pat.

⁹² BAINBRIDGE, S. M. Why <...>, p. 12–19.

⁹³ BAINBRIDGE, S. M. The Business <...>, p. 125.

⁹⁴ HECKSHER, C. The Failure of Participatory Management, Across the Board. *Management Development Review*, 1997, t. 10(4), 9, p. 148–150. Cituota iš BAINBRIDGE, S. M. The Business <...>, p. 126.

dažnai atsako užsidarydama, ribodama komunikaciją, kiek tai susiję su galimu sankcijų objektu⁹⁵. Taip teismų intervencija revizuojant sąžiningai padarytas klaidas gali nulemti neigiamus padarinius valdybos tarpusavio santykiams⁹⁶. Greta to išorinė valdybos sprendimų peržiūra gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį visai įmonei. „Įmonės efektyvumas yra veikiamas apimties, kurie asmenys paklūsta nurodymams, organizacijos komunikacijos autoriteto neigimas yra grėsmė visų asmenų, kurie gauna naudą iš jų ryšių organizacijoje, interesams“⁹⁷. Teismams imantis kvestionuoti valdybos autoritetą įmonėje, teisminė peržiūra gali sumažinti pavaldinių paskatas paklusti valdybos sprendimams ir taip sumenkinti efektyvų visos įmonės funkcionavimą⁹⁸. Tai duoda papildomą pagrindimą verslo sprendimo taisyklei, kai sąžiningai veikiančių valdymo organų narių priimami sprendimai nėra revizuojami teismų, tačiau valdymo organų nariams suteikiama laisvė veikti.

6. Akcininkai yra aprūpinti priemonėmis, leidžiančiomis efektyviai ginti, jų nuomone, pažeistas teises

Teisminiai ginčai dėl valdymo organų narių sprendimų, kai juos inicijuoja įmonės akcininkai, pradami turint tikslą apginti akcininkų pažeistas teises, užkirsti kelią galimai neteisėtam sprendimui priimti ir įgyvendinti arba atkurti padaryto pažeidimo sukeltus neigiamus padarinius. Verslo sprendimo taisykle apribojamos tokios galimybės, nustatant, kad valdymo organų narių sąžiningai ir rūpestingai priimti sprendimai neturėtų būti teismų peržiūrimi. Atsakant į pavienę akcininkų atstovų kritiką, kur tokia nuostata vertinama negatyvai, nurodoma, kad akcininkai, inicijuojantys ginčus, turi alternatyvių ir pakankamai efektyvių pažeistų teisių gynimo būdų. Akcininkų dauguma nusprendė įmonės valdymą pavesti konkretiems asmenims ir tie patys asmenys turi kompetenciją inicijuoti valdymo organų, kurie galimai netinkamai vadovauja jiems patikėtai įmonei, pašalinimą iš einamų pareigų⁹⁹.

Išvados

1. Teismų intervencija peržiūrint privataus juridinio asmens valdymo organų narių sprendimus atgraso suinteresuotus asmenis nuo dalyvavimo įmonės valdymo organų veikloje. Verslo sprendimo taisyklė yra pasitelkiama kaip priemonė privataus juridinio asmens valdymo organų narių nepriklausomumui nuo teismų intervencijos taikant civilinę atsakomybę už priimtus sprendimus, kai sprendimai buvo priimti sąžiningai ir rūpestingai, užtikrinti. Tai skatina didesnę ratą asmenų eiti valdymo organų narių pareigas.

⁹⁵ Pavyzdžiui, JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. *1981-05-13 sprendimas* <...>, 787 (nurodoma, kad tarpusavio empatija gali nulemti sprendimus inicijuoti teisminius procesus prieš vieną iš valdybos narių ar ne). Autorius, įvardydamas šį valdybų, kaip santykiams grįstos komandos, bruožą vartoja terminą „susivienyti dėl bendro intereso apgynimo“ (angl. *circling the wagons*) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/circle_the_wagons>.

⁹⁶ BAINBRIDGE, S. M. *Why* <...>, p. 49-50.

⁹⁷ Žiūrėti BARNARD, C. I. *The Functions of the Executive*. Boston: Harvard University Press, 1962, p. 169. Cituota iš BAINBRIDGE, S. M. *The Business* <...>, p. 126.

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. *2000-02-09 sprendimas* <...> (nurodoma, kad „nepatenkinti akcininkai visada gali balsuoti dėl valdymo organų narių pašalinimo iš einamų pareigų“); JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. *2006-09-20 sprendimas byloje In re Tyson Foods, Inc. Consol. S'holder Litig.*, 919 A.2d 563, 591 (nurodoma, kad „nustatyta reikšminga įrodinėjimo našta akcininkams, kurie mano, kad turėtų reikšti netiesioginį ieškinį įmonės vardu valdymo organų nariams užuot, kad <...> siektų pašalinti vadovus iš einamų pareigų nustatyta tvarka“). Cituota iš RADIN, S. A. *The Business* <...>, p. 40. Taip pat Žiūrėti STOUT, B. J. *Corporate* <...>, p. 474-475.

2. Verslo sprendimo taisykle užtikrinama privataus juridinio asmens valdymo organų narių galimybė rizikuoti, skatinama imtis ūkinės komercinės rizikos. Tai skatina privačių juridinių asmenų ūkinės komercinės veiklos vystymąsi ir atitinka akcininkų interesą užtikrinti efektyvų įmonės valdymą.
3. Poreikis užtikrinti privataus juridinio asmens veiklos stabilumą, užkertant kelią pavienių akcininkų galimybei teismo rankomis keisti valdymo organų narių sprendimus, įgyvendinamas verslo sprendimo taisykle ribojama teismų intervencija.

Literatūra

Norminiai teisės aktai ir jų parengiamoji medžiaga

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos acinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, nr. (Valstybės žinios, 2000, nr. 64-1914; 2003, nr. 123-5574).
3. Pavyzdinio verslo įmonių įstatymo (angl. *Model Business Corporation Act*) oficialus komentaras (4 leidimas, 2008).
4. Vokietijos acinių bendrovių įstatymas [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/_93.html>.
5. Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-28]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/index.html>.
6. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2012-10-16 įsakymas Nr. V-1457 Dėl mokslo kryptių patvirtinimo.
7. Delavero kodeksas [interaktyvus. Žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <<http://delcode.delaware.gov/>>.

Specialioji ir kita literatūra

8. ADAMS, E. S.; RUNKLE, D. E. The Easy Case for Derivative Use: Advocating a Corporate Fiduciary Duty to Use Derivatives. *Willian and Mary Law Review*, 2000, t. 41, p. 595–675.
9. AGUILERA, R. V.; JACKSON, G. The Cross-National Diversity of Corporate Governance: Dimensions and Determinants. *Academy of Management Review*, 2003, t. 28(3), p. 447–465.
10. ALBARRAN, A. B. *Media Management and Economics Research in a Transmedia Environment*. Abidgdonas: Routledge, 2013. <https://doi.org/10.4324/9780203538326>
11. ALCHIAN, A. A.; DEMSETZ, H. Production, Information Costs, and Economic Organization. *American Economics Review*, 1972, t. 62, p. 777–795.
12. ALLEN, W. T.; JACOBS, J. B.; STRINE, L. E. Realigning the Standard of Review of Director Due Care with Delaware Public Policy: A Critique of Van Gorkom and Its Progeny as a Standard of Review Problem. *Northwestern University Law Review*, 2002, t. 96, p. 449–466.
13. ALLEN, J. E.; STAAF, R. J. The Nexus Between Usury, „Time Price,“ and Unconscionability in Installment Sales. *Uniform Commercial Code Law Journal*, 1982, t. 14.
14. ARHST, S. S. The Business Judgement Rule Revisited. *Hofstra Law Review*. 1979, t. 8, p. 93–134.
15. ARKES, H. R.; SCHIPANI, C. A. Medical Malpractice v. the Business Judgment Rule: Differences in Hindsight Bias. *Oregon Law Review*, 1994, t. 73(3), p. 587–638.
16. BARNARD, C. I. *The Functions of the Executive*. Boston: Harvard University Press, 1962.
17. BAINBRIDGE, S. M. The Business Judgment Rule as Abstention Doctrine. *Vanderbilt Law Review*, 2004, t. 57, p. 83–130.
18. BAINBRIDGE, S. M. *Corporation Law and Economics*. Foundation Press, 2002.
19. BAINBRIDGE, S. M. Why a Board? Group Decisionmaking in Corporate Governance. *Vanderbilt Law Review*, 2002, t. 55, p. 1–55.
20. BALOTTI, R. F.; ir HANKS, J. J. Rejudging the Business Judgment Rule. *The Business Lawyer*, 1992–1993, t. 48, p. 1337–1353.
21. BAUMAN, J. D. *Corporations Law and Policy, Materials and Problems*. West, 2010.

22. BRANSON, D. M. The Rule That Isn't a Rule – The Business Judgment Rule. *Valparaiso University Law Review*, 2002, t. 36, p. 631–654.
23. CARR, A.; MUTHUSAMY, S.; OWENS, C. Strategic Repositioning of the Service Supply Chain. *Organizational Development Journal*, 2012, t. 30(1), p. 63–79.
24. CHEFFINS, B. R. Delaware and the Transformation of Corporate Governance. *Delaware Journal of Corporate Law*. 2015–2016, t. 40, p. 1–76.
25. CHANDLER, A. D. Jr. *The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business*. Boston: Harvard University Press, 2002.
26. CLARK, R. C. *Corporate Law*. Aspen Publishers, 1986.
27. COFFIN, R. A Responsibility to Speak: Citizens United, Corporate Governance and Managing Risks. *Hastings Business Law Journal*, 2012, t. 8, p. 103–174.
28. CUNNINGHAM, R. Gruesome photos on cigarette packages reduce tobacco use, 87 Bulletin of the World Health Organization 565 (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.who.int/bulletin/volumes/87/8/09-069559/en/>>.
29. DOOLEY, M. P.; VEASAY, E. N. The Role of the Board in Derivative Litigation: Delaware Law and the Current ALI Proposals Compared. *The Business Lawyer*, 1989, t. 44(2), p. 503–542.
30. EASTERBROOK, F. H.; FISCHER, D. R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Boston: Harvard University Press, 1991.
31. FAIN, C. F. Corporate Director and Officer Liability. *University of Arkansas at Little Rock Law Review*, 1996, t. 18, p. 417–439.
32. FARBER, D. A. The Importance of Being Final. *Constitutional Commentary*, 2003–2004, t. 20, p. 359–368.
33. FERRARA, R. C., et al. *Shareholder Derivative Litigation: Besieging the Board*. New York: Law Journal Press, 1996.
34. FEUER, M. *Personal Liabilities of Corporate Officers and Directors*. 1974.
35. FONG, G. T.; HAMMOND, D.; HITCHMAN, S. C. The impact of pictures on the effectiveness of tobacco warnings. *Bull World Health Organ* (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.who.int/bulletin/volumes/87/8/09-069575.pdf>>.
36. GILSON, R. J. A Structural Approach to Corporations: The Case Against Defensive Tactics in Tender Offers. *Stanford Law Review*, 1981, t. 33, p. 819–892.
37. GIRASA, R. *Corporate Governance & Finance Law*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. <https://doi.org/10.1057/9781137345431>
38. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.
39. GRIGOLEIT, H. C. Directors' Liability and Enforcement Mechanisms – General Structure and Key Issues – from the German Perspective, p. 4. Iš FLEISHNER, H., et al. *German and Asian Perspectives on Company Law*, 2016, planuojama išleisti [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-09]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=2728726>>.
40. GRISWOLD, E. N. The Due Process Revolution and Confrontation. *University of Pennsylvania Law Review*, 1971, t. 119(5), p. 711–729.
41. HAMERMESH, L. A. Calling Off the Lynch Mob: The Corporate Director's Fiduciary Disclosure Duty. *Vanderbilt Law Review*, 1996, t. 49, p. 1087–1178.
42. HANSEN, C. The ALI Corporate Governance Project: Of the Duty of Due Care and the Business Judgment Rule, a Commentary. *The Business Lawyer*, 1986, t. 41, p. 1237–1253.
43. HANSMANN, H.; KRAAKMAN, R. The End of History for Corporate Law. *Georgetown Law Journal*, 2001, t. 89, p. 439–468.
44. HECKSHER, C. The Failure of Participatory Management, Across the Board. *Management Development Review*, 1997, t. 10(4), 9. 148–150.
45. HOLLAND, R. J. Delaware Directors' Fiduciary Duties: the Focus on Loyalty. *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, 2008–2009, t. 11, p. 675–701.
46. JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2012.
47. JENSEN, M.; MECKLING, W. Theory of the Firm – Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 1976, t. 3, p. 305–360.

48. KAPLAN, J. Philip Morris: World's second largest tobacco company tells people to quit smoking (2016-10-24) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-12-01]. Prieiga per internetą: <<https://www.rt.com/business/368708-philip-morris-cigarettes-phase-out/>>.
49. MACEY, J. R. Private Trusts for the Provision of Private Goods. *Emory Law Journal*, 1988, t. 37, p. 295–321.
50. MANNE, H. G. Our Two Corporation Systems: Law and Economics. *Virginia Law Review*, 1967, t. 53, p. 259–284.
51. MCGREGOR, M.; BROWN, B.; GLOSS, M. Disrupting the Cab: Uber, Ridesharing and the Taxi Industry, 6 *Journal of Peer Production* (2015) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <<http://peerproduction.net/issues/issue-6-disruption-and-the-law/>>.
52. MCMURRAY, M. An Historical Perspective on the Duty of Care, the Duty of Loyalty, and the Business Judgment Rule. *Vanderbilt Law Review*, 1987, t. 40, p. 605–629.
53. NALEBUFF, B.; AYRES, I. *Why Not? – How to Use Everyday Ingenuity to Solve Problems Big and Small*. Boston: Harvard Business Review Press, 2003.
54. PATT, A. *Transforming Energy – Solving Climate Change with Technology Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139162210>
55. PEELPES, R. A. Use and Misuse of the Business Judgment Rule in the Close Corporation. *Notre Dame Law Review*, 1985, t. 60(3), p. 456–509.
56. POSNER, E. A. A Theory of Contract Law under Conditions of Radical Judicial Error. *Northwestern University Law Review*, 2000, t. 94, p. 749–789.
57. RADIN, S. A. *The Business Judgement Rule, Fiduciary Duties of Corporate Directors, t. 1*. Austin: Aspen Publishers, 2009.
58. RHEE, R. J. The Tort Foundation of Duty of Care and Business Judgment. *Notre Dame Law Review*, 2012–2013, t. 88, p. 1139–1198.
59. ROE, M. J. The Institutions of Corporate Governance, 3 (2004). *Harvard Law School John M. Olin Centre for Law, Economics and Business Discussion Paper Series*. Paper 488 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-26]. Prieiga per internetą: <http://lsr.nellco.org/harvard_olin/488/>. Vėliau išspausdintas MENARD, C.; SHIRLEY, M. M. *Handbook of New Institutional Economics*. Springer, 2005, p. 371–399.
60. ROE, M. J. German Codetermination and German Securities Markets. *Columbia Business Review*, 1998, p. 167.
61. SHARFMAN, B. S. A Theory of Shareholder Activism and Its Place in Corporate Law. *Tennessee Law Review*, 2014–2015, t. 82(4), p. 791–832.
62. SHARFMAN, B. S. Shareholder Wealth Maximization and its Implementation under Corporate Law. *Florida Law Review*, 2014, t. 66, p. 389–431.
63. SHARFMAN, B. S. Enhancing the Efficiency of Board Decision Making: Lessons Learned from the Financial Crisis of 2008. *Delaware Journal of Corporate Law*, 2009, t. 34, p. 813–851.
64. SHARFMAN, B. S. The Importance of the Business Judgment Rule, Research Paper, p. 1–26 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-08]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2888052>.
65. SHEIN, J. B. *Reversing the Slide – A Strategic Guide to Turnarounds and Corporate Renewal*. Wiley, 2011.
66. SMITH, D. G. The Shareholder Primacy Norm. *Journal of Corporation Law*, 1988, t. 23, p. 277–322.
67. STEPHENS, J. C.; WILSON, E. J.; PETERSON, T. R. *Smart Grid (R)Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
68. STOUT, B. J. Corporate Directors [and Officers] Making Business Judgments in Tennessee: The Business Judgment Rule. *The University of Memphis Law Review*, 2013–2014, t. 44, p. 455–496.
69. SIEGEL, M. The Illusion of Enhanced Review of Board Actions. *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, 2012–2013, t. 15, p. 599–668.
70. VEASEY, E. N. An Economic Rationale for Judicial Decisionmaking in Corporate Law. *The Business Lawyer*, 1997–1998, t. 53, p. 681–700.
71. WAGNER, G. Officers' and Directors' Liability Under German Law – A Potemkin Village. *Theoretical Inquiries in Law*, 2015, t. 16.1, p. 69–106.
72. WILLIAMSON, O. E. *The Economic Institutions of Capitalism*. Free Press, 1985.

Praktinė medžiaga

Jungtinių Amerikos Valstijų teisminių institucijų sprendimai

73. JAV Minesotos apygardos teismas. 2009-08-11 sprendimas byloje *In re UnitedHealth Group Inc Shareholder Derivative Litigation*, 754 N.W.2d 544.
74. JAV Pensilvanijos valstijos Aukštesnysis teismas. 2008-12-31 sprendimas byloje *LeMenestrel v. Warden*, 964 A.2d 902.
75. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2008-02-07 sprendimas byloje *Postorivo v. AG Paintball Holdings, Inc.*, 2008 WL 343856.
76. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2007-08-20 sprendimas byloje *In re InfoUSA, Inc. Shareholders Litigation*, 953 A.2d 963.
77. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2006-09-20 sprendimas byloje *In re Tyson Foods, Inc. Consol. S'holder Litig.*, 919 A.2d 563.
78. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2006-08-10 sprendimas byloje *Trenwick America Litigation Trust v. Ernst & Young, LLP*, 906 A.2d 169.
79. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 2005-08-09 sprendimas byloje *Brehm v. Eisner (In re Walt Disney Co. Derivative Litig.)*, 907 A.2d 693 (Del. Ch. 2005).
80. JAV Minesotos valstijos Aukščiausiasis teismas. 2003-05-22 sprendimas byloje *Janssen v. Best & Flanagan*, 662 N.W.2d 876.
81. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 2002-12-03 sprendimas byloje *MM Cos. v. Liquid Audio, Inc.*, 813 A.2d 1118.
82. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 2003-04-04 sprendimas byloje *Omnicare, Inc. v. NCS Healthcare, inc.* 818 A.2d 914.
83. JAV Pietinės Niujorko apygardos teismas. 2001-04-02 sprendimas byloje *Official Committee, Unsecured Creditors of Color Tile v. Investcorp*, 137 F. Supp. 2d 502.
84. JAV Naujojo Džersio valstijos Apeliacinis teismas. 2002-07-23 sprendimas byloje *PSE&G Shareholder Litigation*, 718 A.2d 254.
85. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 2000-02-09 sprendimas byloje *Brehm v. Eisner*, 746 A.2d 244.
86. JAV Pensilvanijos valstijos Aukščiausiasis teismas. 1997-04-21 sprendimas byloje *Cuker v. Mikalauskas*, 692 A.2d 1042.
87. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. 1996-07-19 sprendimas byloje *Gagliardi v. Trifoods International, Inc.* 683 A.2d 1049.
88. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1995-07-17 sprendimas byloje *Cinerama, Inc. v. Technicolor, Inc.*, 663 A.2d 1156.
89. JAV Arizonos apygardos teismas. 1994-09-15 sprendimas byloje *Resolution Trust Corp. v. Blasdel*, 930 F. Supp. 417.
90. JAV Kolumbijos apygardos teismas. 1993-02-17 sprendimas byloje *Washington Bancorporation v. Said*, 812 F. Supp. 1256 (D.D.C. 1993).
91. JAV Ohajo apygardos teismas. 1993-04-26 sprendimas byloje *Granada Investments, Inc. v. DWG Corp.*, 823 F. Supp. 448.
92. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1993-10-22 sprendimas byloje *Cede & Co. v. Technicolor, Inc.*, 634 A.2d 345 (Del. 1993).
93. JAV Septintosios apygardos Apeliacinis teismas. 1990-07-18 sprendimas byloje *Kamen v. Kemper Fin. Servs., Inc.*, 908 F.2d 1338 (7th Cir. 1990).
94. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1990-03-09 sprendimas byloje *Paramount Communications Inc. v. Time Incorporated, T.W. Sub Inc.*, 1989 Del. Ch. Lexis 77.
95. JAV Septintosios apygardos Apeliacinis teismas. 1986-06-09 sprendimas byloje *Dynamics Corporation of America v. CTS Corporation*, 794 F.2d 250.
96. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1985-01-29 sprendimas byloje *Smith v. Van Gorkom*, 488 A.2d 858.
97. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. 1984-03-01 sprendimas byloje *Aronson v. Lewis*, 473 A.2d 805.
98. JAV Antrosios apygardos Apeliacinis teismas. 1982-11-04 sprendimas byloje *Joy v. North*, 692 F.2d 880.

99. JAV Delavero valstijos Aukščiausiasis teismas. *1981-05-13 sprendimas byloje Zapata Corp. v. Maldonado*, 430 A.2d 779.
100. JAV Niujorko valstijos Aukščiausiasis teismas. *1976-03-17 sprendimas byloje Kamin v. American Express Co.*, 86 Misc. 2d 809 (N.Y. 1976).
101. JAV Niujorko valstijos Apeliacinis teismas. *1979-07-09 sprendimas byloje Auerbach v. Bennett*, 47 N.Y.2d 619 (N.Y. 1979).
102. JAV Delavero valstijos Kanclerio teismas. *1928-06-01 sprendimas byloje Davis v. Louisville Gas & Electric Co.*, 16 Del. Ch. 157, 142 A. 654.
103. JAV Alabamos valstijos Aukščiausiasis teismas. *1847 sprendimas byloje Godbold v. Branch Bank*, 11Ala. 191.
104. JAV Luizianos valstijos Aukščiausiasis teismas. *1829 m. gegužės sprendimas byloje Percy v. Millaudon*, 8 Mart. (n.s.) 68 (La. 1829).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimai

105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016-11-04 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“, UAB „MG Baltic Investment“ v. V. G. ir kt., Nr. 3K-3-452-415/2016.*
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016-03-30 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-149-915/2016.*
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015-04-07 nutartis civilinėje byloje BUAB „Skanvolvita“ v. Š. Š., Nr. 3K-3-220-916/2015.*
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015-03-25 nutartis civilinėje byloje BUAB „SRTP“ v. R. R. ir kt., Nr. 3K-3-152-686/2015.*
109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014-09-12 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ UAB „Statybų kryptis“, V. G., A. J., Nr. 3K-3-389/2014.*
110. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014-05-05 nutartis civilinėje byloje BUAB „Star 1 Airlines“ v. M. L., Nr. 3K-3-244/2014.*
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014-05-02 nutartis civilinėje byloje dėl BUAB „Sanvalda“ bankroto pripažinimo tyčiniu, Nr. 3K-3-252/2014.*
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014-01-09 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. V. G. ir kt., Nr. 3K-7-124/2014.*
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013-12-03 nutartis civilinėje byloje UAB „Minera“ v. BUAB „Gratus“, Nr. 3K-3-648/2013.*
114. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013-11-20 nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, v. AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S., V. V., Nr. 3K-3-548/2013.*
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2009-11-20 nutartis civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-7-444/2009.*

Reasons of Application of the Business Judgment Rule

Justinas Jarusevičius

S u m m a r y

Although the courts usually have the competence to rule on the legality of the defendant's actions and (or) their civil liability, Courts' competence is being limited when the legality of the business decisions is analyzed and (or) the case of civil liability of the board members' or chief executive officer's of the private legal entities is decided due to the application of the business judgment rule. As the business judgment rule has been identified by the case law of the Supreme Court of Lithuania, in this article author analyzes the reasons which led to the formation of the business judgment rule

and its implementation in the jurisdiction of its origin – United States of America. Conclusions demonstrate that business judgment rule was implemented in the US case law with the purpose to guarantee and declare clearly that the ultimate decision maker within the private legal entity are board members or chief executive officers and not the courts. Business judgment rule works as a guarantee for the executives that they will not be held liable or criticized for the well-informed and fair decisions they make in the course of the company's management. It encourages board members and chief executive officers to take the risk needed for the development of company.